

მთბზასური

ყოველკვირეული ჟურნალი

№ 7.

კვირა, 27 თებერვალი 1905 წლისა.

№ 7.

ამ ნომერთან ერთად ხელის-მომწერთ ურიგდებთ ცალკე ღამბაძვამ ამ სათაურით: «მურისს აბბაბი».

თფილისის ქალაქის მოსრავში ამით აცხადებს, რომ შემოწირულებანი ბაქოში 5—11 თებერვალს დაზარალებულთა ხასარგებლოთ (განურჩევლოთ ეროვნებისა და წოდებისა) მიიღება ქალაქის გამგეობაში ყოველ დღე, კვირა-უქმეებს გარდა, 10 დან 3 საათამდე.
(3—2) ქალაქის მოსრავა ქ. ვერმიშვი.

ყოველკვირეული ჟურნალი

„მთბზასური“

(წელიწადი მეხუთე—ხარველი)

გამოდის 1905 წლის 16 იანვრიდან ვრცელი პროგრამით.

შურნალში მოწაწილთაგან მიიღებენ: ფ. მახარაძე, ივ. გამარათელი, ი. ველოშვილი, ნ. ელიაშვილი, ი. ეკალაძე, ნ. კალანდარიძე, ის. კვიციანიძე, ლალიონი, გ. მარმალაძე, ყვირილიძე, კ. ჯაფარიძე, ალ. წულუკიძე, გრ. წულუკიძე და სხვები.

შურნალის შპსი გაგზავნით კავკასიისა და რუსეთის ქალაქებში: ერთი წლით—5 მან., ნახევარი წლით—3 მან. ცალკე ნომერი—15 კაპ. აღრესის გამოცვლა—40 კაპ. წლიური ფასის შემოქანა ნაწილ-ნაწილათაც შეიძლება.

ხელის მოწაწვა მიიღება:

ბფილისში—„მოგზაურის“ რედაქციაში; წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მალაზიაში—შიო ქუჩაზე; შვილთან; ვ. გალიას წიგნის მაღაზიაში (კიროსნი ქუჩა № 7) და ნაძალადეგში—წერა-კითხვის საზოგადოების ბიბლიოთეკაში.

ბათუმში—ანასტასია გოგოლაშვილთან.
ბაქოში—ტერენტი წერეთელთან (ქალაქის საბჭოში).
განჯაში—ი. ველოშვილთან.
ქუთაისში—ის. კვიციანიძესთან (ამხანაგ, „კოლხიდა“).
ოჯურბეთში—ს. თავართქილაძის წიგნის მაღაზიაში და ქან თამარ შარაშქიძესთან.

გოსტაბაშურში—ალექსანდრე დოლიძესთან.
სენაკში—არსენ წითლიძესთან.
სამბურში—ყარამან ნანეიშვილთან და ალ. მირიანაშვილთან.
სონში—ექიმ პ. ლ. კიკელიძესთან.
ჰიათურაში—ირაკლი დევანოზიშვილთან.
ჯანსუღში—სოლომონ წულაძესთან.
საღ. მისხაილში—ივანე თმიანიძესთან.
ძ. შორში—არსენ კალანდარიძის წიგნის მაღაზიაში.

შურნალისათვის დანიშნული წერილები და ყოველგვარი კორესპონდენცია უნდა იგზავნიდეთ პირდაპირ რედაქციის სახელობაზე.—ეურნალში დასაბუდვად გამოგზავნილი სტატიები და მოთხრობები, რომელთა დაბეჭდვას რედაქცია ვერ სცნობს შესაძლებლოთ, შეინახება 3 თვის განმავლობაში, ხოლო სხვა წერილებისა და კორესპონდენციების შესახებ რედაქცია არავითარ მიწერ-მოწერას არ კისრულობს. ვისაც რედაქციისაგან წერილით პასუხის მიღება სურს, უნდა წარმოადგინოს ფოსტის ხარჯი.

რედაქცია იმყოფება: ტფილისში, სივალაშის ქ., სსს, № 44.
ფოსტის აღრესი: Тифлисъ, Редакция „МОГЗАУР“.

შინაბასი: გურიის ვითარება, ფ. მახარაძისა.—უმალესი რესკრიპტი.—მოთვრობის განკარგულება და განცხადებანი.—ომის ამბები.—სხედასხვა ამბები.—კორესპონდენციები.—შინაური მიმოხილვა, ნარისა.—რუსეთის ქრონიკა.—უცხოეთის ქრონიკა.—**, ლექსი ნ. ეგვიტოშვილისა.—ფელეტონის მაგიერ, თავუნასი.—პასუხი თავუნასს, ლექსი მინდვრის თავისა.—მუშათა კავშირები, ა. წულუკიძისა.—საზოგადოებრივისტორიული წერილები, თარგ. ლ. ელიაშვილისა.—ეურნალ-გაზ თეიდან.—განსაკუთრებული კომისია ბაქოში მომხდარ ამბების გამოსარკვევით.

გურიის ვითარება.

იმ დროს, როცა კასპიის ზღვის პირას მდებარე ქალბაქოში იომხდარ ამბების საზარელი სურათი ყველას თვლოთ წინ გვიდგა, სწორეთ იმ დროს ჩვენში ხმა გაეარდა, რომ კავკასიის მეორე დასამხარი, სახელდობ გურია ანუ ქუთაისის გუბერნიის ოზურგეთის მაზრა რალაც მეტათ სამში მდგომარეობაში ვარდება და დიდი განსაცდელიც მოიღოსო. საქმე იმაში იყო, რომ როცა ბაქოში ორი მოძმე ერის გამხეცებული და გააფთრებული წევრები ერთერთმანეთს მუსსრს ავლებდენ და ადგილობრივი აღმინისტრაცია კი ამის შემყურე განზე გამდგარიყო, იმავე დროს ოზურგეთის მაზრაში გაგზავნილ იქნა დიდძალი ჯარი გენერალ ალიხანოვი-ავარსკის უფროსობით, რომელსაც ამასთანავე განსაკუთრებული უფლებები ენიჭებოდა. ყოველივე ეს ყრუთ გაისპოდა ადგილობრივ საზოგადოებასა და პრესაში, და იმათზე, ვისაც იმაგების ნამდვილი მნიშვნელობა ესმოდა, ეს ხმები მეტათ სამწუხარო შთაბეჭდილებას ახდენდენ. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ეს ამბავი არა თუ ამ ერთი წლის წინეთ, არამედ ნახევარი წლის წინეთაც რომ მომხდარიყო, სრულდებოთ შეუმჩვევლოთ ჩივილი, და ჩვენი საზოგადოება და პრესა მხოლოთ მაშინ გაიგებდა ამ ამბავს, როდესაც მას უკვე არავითარი მნიშვნელობა აღარ ექნებოდა. მაგრამ არავისთვის საიდუმლოებას არ შეადგენს ის ამბავი, რომ დღეს ვარემოება შეიცვალა. თუ რა შედეგი მოყვა ჯერ-ჯერობით იმას, რომ მოთვრობის განკარგულება ცოტათ თუ ბევრათ თავის დროზე იქნა შემჩნეული, ამასზე ჩვენ აქ აღარ შეგნებდებით, რადგანაც ყოველივე ეს თავის დროზე ჩვენ უკვე აღნიშნული გვქონდა. უწინარეს ყოვლისა ყურადღების დიქნი აქ იმ რა არის. კავკასიის მოთვრობის განკარგულებით, ამ რამათ ქუთაისის გუბერნიის ოზურგეთის მაზრა და ბათუმის ოლქის კინტრიშის ნაწილი გამოყოფილია ქუთაისის და ბათუმის გუბერნიებისაგან და გვიმდებარება სამოქალაქო საქმეებში კავკასიის ოლქის ჯარში მყოფ გენერალს ალიხანოვს, რომელსაც გუბერნატორის უფლებები მიენიჭა. ამასთანავე გაზ. „კავკასიში“ დაბეჭდილ ოფიციალურ ცნობებიდან ჩვენ ვტყობილობთ, თუ რას გამოუწვევია მოთვრობის მხრით ზევიან აღნიშნული ზომების ხმარება. იქიდან ჩვენ ვტყობილობთ, რომ იმ უკანასკნელი სამი წლის განმავლობაში გურიისა და იმის

ახლო-მახლო მდებარე ადგილებში დაიწყო გლეხების აგრარული მოძრაობა მემამულეთა წინააღმდეგ. შემდეგში ეს მოძრაობა მთავრობის საწინააღმდეგო მოქმედებათ გადაიქცა. ამ ნიადაგზე მოხდა მრავალი პოლიტიკური მკვლელობა... კავკასიის უმაღლეს მთავრობის მიერ მიღებულმა ზომებმა მცხოვრებთა დასამშვიდებლათ სასურველი ნაყოფი ვერ გამოიღო: პროპაგანდა მთავრობის წინააღმდეგ თანდათან იზრდება. ამ ცნობიდან ნათლათ ჩანს, თუ რას გამოუწვევია ოზურგეთის მახრის და კენტრიშის ნაწილის გამოყოფა და იმათგან ცალკე გუბერნიის დაარსება, და იქ განსაკუთრებული ჯარის გაგზავნა. ვინაიდან დღეს პრესის წარმომადგენლებს, თანახმით მთავრობის განცხადებისა, საშუალება ეძლევა თავისუფალი მსჯელობა იქონიოს გურიის დღევანდელ მოძრაობაზე, ამიტომ პრესის ყველა წარმომადგენელი მოვალეა ამის შესახებ თავისი შეხედულება გამოამჟღავნოს და მით საზოგადოებას გაუადვილოს სინამდვილის და ქვეყნარტების გაგება. დღეს ის დრო აღარ არის, რომ სიმართლის დამალვამ ან გადაფუჭებამ ვისმეს უშველოს, ამის დრო სამუდამოთ გაქრა. დღეს ყველას წყურია სიმართლის გაგება, რა გინდ მწავე და არასასიამოვნო იყოს ეს სიმართლე ზოგიერთებისათვის. სამწუხაროთ, ადგილობრივი პრესამ ჯერჯერობით ამ მხრით ვერაფერი უნარი გამოიჩინა. მარტო სიტყვა „აგრარული“ ხმარება საქმის გამოხრკვევას კიდევ ვერაფერს უშველის. საქიროთ თვით მოძრაობის დახასიათება, მისი თვისების შეტყობა.

რას ვხედავთ მართლა დღეს გურიაში? უმრავლესობას გაუგია მხოლოდ ის, რომ იქ რაღაც არა ჩვეულებრივი მოძრაობა ხდება. რით არის ეს მოძრაობა გამოწვეული? სხვისი, გარეშე პირების მონაბერი და შემთხვევითია იგი, თუ ცხოვრების სინამდვილეზე აღმოცენებული და მომწიფებული? ბევრს გონია და მათ შორის, რა თქმა უნდა, მთავრობის წარმომადგენლებსაც, რომ გურიის ხალხის დღევანდელი მოძრაობა რაღაც შემთხვევითი მოვლენაა, რომელსაც არაფერი საერთო არა აქვს მთელი რუსეთის საზოგადო პირობებთან, რომ გურიის ხალხი მსხვერპლია სახელმწიფოსათვის „მეფე პირების ქადაგებისა“ და სხვ. ამიტომაც გურიის მოძრაობა მონათლულია „ბუნტი“, ამბოხების და ჯანყის სახელით. საქიროთ გამოხრკვეს—აქვს ხსენებულ მოძრაობას რაიმე მსგავსება ხალხის აჯანყებასთან, ან ამბოხებასთან, თუ არა? თუ რომ გურიის მოძრაობა არსებითაა ამბოხება და „ბუნტი“ არ არის, იმ შემთხვევაში თავის თავათ იგულისხმება, რომ დღემდის მიღებული ზომები სრულებით შეუფერებელია და ვერასოდეს სასარგებლო ნაყოფს ვერ გამოიღებენ.

ვგონებ მეტად დღეს იმის განმეორება, რომ ყოველგვარ საზოგადოებრივ მოძრაობას ხალხის ეკონომიურ პირობებში აქვს საფუძველი. აქ, ამ პირობებში უნდა ვეძიოთ მისი დასაწყისი, მისი თავი და თავი მიზეზი. თავის თავათ იგულისხმება, რომ როცა ჩვენ ვლაპარაკობთ საზოგადოებრივი მოძრაობის გამოწვევს ეკონომიურ პირობებზე, ეს იმას ნიშნავს, რომ საზოგადოების უმრავლესობა დაჩაგრულია როგორც ნივთიერათ, ისე პოლიტიკურათ, უმცირესობის მიერ. ასეთ მდგომარეობას, იმის მიხედვით, თუ საზოგადოების თვითცნობიერება და თავისი თავის შეგნება რამდენადაა განვითარებული, შეუძლია ორ გვარი ხასიათის მოძრაობა გამოიწვიოს ხალხში. მრავალტანჯულ ხალხთა ისტორია მოგვითხრობს, რომ ხალხი უზომოთ ყოფილა შევიწროებული და შეწუხებული; ხალხი ჯერ ვერ გრძობდა თავის შევიწროებას; შემდეგში იგი ამჩნევს, რომ მისი მდგომარეობა აუტანელია, იგი დაჩაგრული და შეწუხებულია, მაგრამ საღებდურით, მას არავითარი წარმოდგენა არა აქვს იმაზე, თუ საიდან მომდინარეობს ეს ტანჯვა, რა არის მისი გაჭირვების და დაჩაგრის ნამდვილი

მიზეზი. მაგრამ ხალხს მაინც სურს თავიდან მოიშოროს გაჭირვება, თავი დაახწიოს სიბეჭავსა და დაჩაგრვას. იგი უცეროდ ამოვარდნილ ქარიშხალივით ფეხზე ღდება და თითონ არ იცის რისთვის და ვის წინააღმდეგ. აი ასეთ მოძრაობას ქვია ამბოხება, ჯანყი ანუ თუ გნებავთ „ბუნტი“. ასეთი მოძრაობა სტიქიური მოვლენაა: ხალხის შევიწროება უზომოა, უკიდურეს ხარისხამდე მიხწეული და ამიტომ იგი თავს ევლარ იკავებს და აჯანყდება. ამნაირი ჯანყი, ანუ ამბოხება ყოველთვის სამწუხაროთ თავდება ამბოხებული ხალხისთვის; ხალხი, მართალია, აჯანყდება და იბრძვის თავის მგომარეობის გასაუმჯობესებლათ, მაგრამ შეუგუნებლობის გამო იგი უფრო თავისი თავის წინააღმდეგ მოქმედებს და პოლოს თავისი მხაგვრელების გულს ახარებს. ასეთი იყო, მაგ., საშუალო საუკუნოების დასასრულს გლეხების ომი გერმანიაში და ახალი დროის დასაწყისში მუსების აჯანყება, როცა ისინი, იმის მაგიერათ, რომ თავისი მხაგვრელების—კაპიტალისტების და კაპიტალისტური წესწყობილების წინააღმდეგ გაელაშქრათ, სამრეწველო შენობებს და ახლათ შემოღებულ მაშინებს ამტვრევდნ და ამხსრევდნ, რადგანაც მხოლოდ ამანგში ხედავდნ თავის დაჩაგრვის და შევიწროების მიზეზს. ამგვარ მოძრაობას ყოველგან ჯანყის და ამბოხების ხასიათი აქვს, იგი არ არის კათვითცნობიერებული; დაჩაგრულ ხალხს არ ესმის, ვინ არის მისი ნამდვილი მტერი და რა გვარი მოქმედებაა საქირო, რომ მის ეკონომიურ და პოლიტიკურ დაჩაგრვას ბოლო მოეღოს. სულ სხვა გვარი მოძრაობაა მუსათა მოძრაობა დღეს, როგორც ევროპაში, ისე რუსეთშიაც, სადაც იგი თვითცნობიერების ნაყოფია. იმას არა აქვს არც ჯანყის და არც ამბოხების ხასიათი; იგი წინდაწინ შემუშავებული პროგრამით ხელმძღვანელობს; იგი არ ქადაგებს ძალ-მომკრობას, იგი უარყოფს კერძო მესაკუთრეთა ქონების აკლებას და განდგურებას, იგი მშვიდობიანი ზომების საშუალებით მიაკაფავს გზას საუკეთესო მომავლისაკენ. ამავე ხასიათისაა დღევანდელი მოძრაობა გურიაშიაც, რომ იგი არ არის ამბოხება და ჯანყი ანუ „ბუნტი“, ეს დღეს ყველასათვის აშკარა უნდა იყოს. გურიის ხალხი ადგას მშვიდობიან გზას და თუ მას ბუნტოვნიკების სახელით ნათლავენ, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს გზა ახალია. ამ გზაზე გამოიყვანა გურული ხალხი გაჭირვებულ მდგომარეობაში. მართალია, ეს გაჭირვება გუშინდელი ამბავი როდია, მაგრამ გურული ხალხი არც წინეთ იყო კმაყოფილი თავის მდგომარეობის; განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ დღეს ეს უკმაყოფილება კათვითცნობიერებული მოქმედებით იხატება. ჩვენ არ შევუდგებით აქ იმის მოთხრობას, თუ როგორ დაიწყო და როგორ იზრდებოდა ეს უკმაყოფილება,—ეს დღეს თითქმის ყველამ იცის და არავისთვის დაფარული არ არის. მხოლოდ მოკლეთ მოვიხსენიებთ ამ გზაზე მსვლელობას. პირველი ნაბიჯი გლეხების გაფიცვა იყო მემამულეების წინააღმდეგ. გლეხებმა განაცხადეს: ჩვენ ხელს აღარ გვაძლევს თქვენ მიწებზე ვიმუშავოთ შემდეგშიც იმ პირობებით, რა პირობებითაც აქამდის ვმუშაობდითო; ამიტომ საქიროთ ამ პირობების შეცვლაო. წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენ ხელს ვიღებთ თქვენ მიწებზეო. ერთი სიტყვით, ამერიდან თქვენ თქვენთვის და ჩვენ ჩვენთვისო. მემამულეები, რომლებიც მიწის სიმცირის გამო გლეხთა ცომაში, დაჩვეული იყვნენ დიდ საიჯარო ქირაზე, ამ ამბავმა გააბრაზა და პოლიციას მიმართეს დახმარების აღმოსაჩინათ; მაგრამ საქმე რომ იმათ სასარგებლოთ დაბოლოვებულიყო, მთავრობას აუწყეს, რომ გლეხები ისე ჩვენ არ გვედავებინან, როგორც მთავრობის წინააღმდეგ მოქმედებენო, ე. ი. ისინი „ბუნტოვნიკებია“, მთავრობის წინააღმდეგ აჯანყებას ახდენენო. მკითხველი თითონ მიხედება, თუ გლეხების გაფიცვა მთავრობის წინააღმდეგ აჯანყება იყო. ეს უფრო ცი-

ლისწამება იყო. სამწუხაროთ, მთავრობა, ე. ი. ადგილობრივი ადმინისტრაცია, აყვა მემამულეების ფეხის ხმას, რომლებსაც მხოლოდ საკუთარი ინტერესი ამოქმედებდათ. ადმინისტრაციამ ჯერ გლეხებს ტუქსვა დაუწყა, როგორ თუ ბედად მთავრობის და მემამულეების წინააღმდეგობასო. გლეხები კი თავის მხრით უცხადებდნენ, რომ ჩვენ მთავრობის წინააღმდეგ სრულებით არაფერი არ გვაქვსო. ჩვენ არც მემამულეებს ვებრძვივით, მხოლოდ ჩვენ არ შეგვიძლია იმათი მიწები ავილოთ ყანებათ წინანდელი პირობებითაო, რადგანაც ჩვენ ეს ხელს არ გვაძლევსო. მაგრამ მთავრობა არა თუ არ დაკმაყოფილდა ასეთი ახსნით, არამედ კიდევ უფრო სასტიკ ზომებს მიმართა, რის ჩამოთვლა აქ საჭირო არ არის. ხალხს კი პირველათ ეგონა, რომ მთავრობა მას მიემხრობოდა და მის ინტერესებს დაიცავდა, რადგანაც მთავრობა ხალხით საზღოობს, ყოველგვარ გადასახადს ხალხი იხდის ხაზინის სასარგებლოთ; მაგრამ იმედი გაუტრუნდა: მთავრობამ აშკარათ მემამულეების მხარე დაიჭირა. ამიტომ ხალხმა მთავრობას სულ უფრო და უფრო უნდობლობის თვლით დაუწყა ყურება. რა თქმა უნდა, ეს უნდობლობა არ გამოიხატება რაიმე ძალმომრეობით მოქმედებაში, ე. ი. აჯანყებაში ან ამბოხებაში მთავრობის წინააღმდეგ. რადგანაც ადგილობრივმა პოლიციამ ხალხის თვალში ყოველგვარი ნდობა დაკარგა, ამიტომ ხალხმა თითონ შინა-დობა თავისი საქმეების მოწეს-რიგება და პატრონობა. სულ მოკლე ხანში მან განახორციელა თვითმართველობის დედა-აზრი, იმ თვითმართველობის, რომელსაც ასე შენატრის დღეს საზოგადოების საუკეთესო ნაწილი, როგორც რუსეთში, ისე სხვაგანაც. ხალხი არ ხმარობს არავითარ ძალადობას, იგი წმინდა ზნეობრივ პრინციპებზე ამყარებს საზოგადოებრივ ცხოვრებას. აი ეს არის სინამდვილე, რომელსაც ვერავინ გვერდს ვერ აუვლის. რაც აქ ზევიდან მონაბერია, გარეშე პირთაგან ზეგავლენით ნამოქმედარი, ყოველივე ის თავისთავათ გაქრება და მოისპობა; ხოლო ის, რაც ნამდვილი ცხოვრების ნაყოფია, არაფრით არ ამოიშლება; მის წინააღმდეგ სასტიკი ზომებითაც ვერას გახლებიან. მაგრამ ერთი ვიკითხოთ: ნუ თუ ხალხის გასასწორებლათ, მაში წესიერების დასამყარებლათ, მხოლოდ ის საშუალებებია დღეს, რაც ათასის წლის წინეთ იყო? ნუ თუ უმნიშვნელოთ ჩაიარა კაცობრიობის მთელმა წარსულმა ცხოვრებამ? არა, ჩვენ ეს არ გვაკერა, ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ის ძველი ზომები დღეს აღარ გამოადგება და უკუადგებულ უნდა იქნას. ჩვენ გვეტყვიან: მაშ, რით უნდა იქნას აღდგენილი მთავრობის სახელი და გამავლობა, თუ არა მისი ძალის ჩვენებითა? ჩვენ კი გვგონია, რომ ეს გზა კიდევ უფრო გაუტებს მას სახელს ხალხის თვალში, და ბოლოს გვიანდა იქნება. ხალხს ესაჭიროება მთავრობა, მაგრამ ისეთი მთავრობა, რომელსაც იგი ენდობა, რომელსაც იგი პატივსცემს. ხოლო ფიზიკური ძალით არ მოიბოგება არც ნდობა და არც პატივისცემა. მიეცით ხალხს თვითმართველობის პრინციპზე დამყარებული მთავრობა და ამა ნახეთ, თუ როგორი პატივისცემით და ნდობით მოეპყრობა იგი ამგვარ მთავრობას. ვიმეორებთ, დღეს ჩვენ ოცნებასთან და ფანტაზიასთან არა გვაქვს საქმე! ჩვენ წინ დგას სინამდვილე, და ყველა ვალდებულია მას ანგარიში გაუწიოს. ენახოთ, მომავალი რას გვიქადის.

ფ. მახარაძე.

შეაღწევი რისკრიპტი

საშინაო საქმეთა მინისტრის სახელზე:

„აღუქსანდრე გიორგის ძე! რუსეთის ხალხი უძველეს დროიდან ჩვეული იყო გამოცხადებინა სამეფო ტახტისათვის თავისი გრძნობები როგორც სიხარულისა, ისე მწუხარების

ეამს; ისე ახლა თავად-აზნაურთა და საეროთა კრებებმა, ეპარატთა, მოქალაქეთა და გლეხთა საზოგადოებებმა რუსეთის ქვეყნის ყოველ მხრიდან მომილოცეს მემკვიდრე კესარევიჩის დაბადება და თან გამოიმცხადეს, მზათ ვართ მთელი ჩვენი ავლა-დიდება შევეწიროთ ომის გამარჯვებით გათავების საქმესაო და მთელი ჩვენი ძალ-ღონით დაგვხმაროთ სახელმწიფო წეს-წყობილების გაუმჯობესებისათვისაო. ხელმწიფე დედოფლისა და ჩემგან მიიღეთ მონდობილება და გადაეცით ყველას, ვინც მოგვილოცა, ჩვენი გულითადი მადლობა უქვეშევრდომილეს გრძნობათა გამოცხადებისათვის; ამგვარმა განცხადებამ მით უფრო გვასიამოვნა ამ ძნელ დროს, რომ ერის სურვილი, დამეხმაროს ჩემ მიერ აღიარებულ ცვლილებების განხორციელებაში, შეეთანხმება ჩემ გულითადს სურვილს; ჩვენი სურვილი კი არის მთავრობისა და საზოგადოების მომწიფებულ ძალთა სავსებით განხორციელებას ჩვენ მიერ ხალხის საკეთილდღეოთ განზრახული ცვლილებანი. ჩემ გვირგვინოსან წინაპართა მიხედვით განვაგრძობ რუსეთის სახელმწიფოს შეერთებასა და მოწყობა-მართვას;— ამისთვის განვიზრახე, შეწვევითა ღვთისათა, დღეიდან მოვიხმო ხალხს ღირსეულნი, ხალხის ნდობით აღჭურვილნი და ხალხის მიერ არჩეულნი პირნი კანონების განხილვასა და შემუშავებაში მონაწილეობის მისაღებათ. რუსეთის ხელმწიფენი ყოველთვის იღებდნენ მხედველობაში ჩვენის უდიდეს სახელმწიფოს განსაკუთრებულ პირობებს, ეროვნებათა სხვა-და-სხვაობას, ზოგიერთ ადგილებში მოქალაქობრივ განვითარების სისუსტეს და ამიტომ საჭირო ცვლილებებს მოახდენდნენ ხოლმე თანდათანობით და იმის მიხედვით, თუ რამდენათ მომწიფდა ეს საჭიროებანი ჩემის სამეფოს სხვადასხვა კუთხეში, რათა წინ-დაუხედავის სიჭაბრით არ დარღვეულიყო ისტორიული კავშირი წარსულთან და თანაც უზრუნველყოფილიყო მომავლისათვის ცვლილებათა სიმკვიდრე და სიმტკიცე. განვიზრახე რა ამ ყმათ ასეთი ცვლილების შემოღება, დარწმუნებული ვარ, რომ ადგილობრივ საჭიროებათა ცოდნა, გონიერი და გულახდილი სიტყვა ხალხისაგან არჩეულ საუკეთესო პირთა უზრუნველყოფს საკანონმდებლო ნაყოფიერ მუშაობას ხალხისვე საკეთილდღეოთ. ვგრძნობ, რომ რთული და ძნელი საქმეა ამ ცვლილების განხორციელება, იმ პირობით, რომ დიდი იქნას ჩვენის იმპერიის ძირითადი კანონების შეურყვევლობა. ვიცი, თქვენი ხანგრძლივი ადმინისტრაციული გამოცდილება და ამიტომ კეთილად ვცნობ თქვენის თავმჯდომარეობით დავაარსო განსაკუთრებული საბჭო, რომელიც შეიმუშავებს საშუალებას ჩემის სურვილის განსახორციელებლათ. აკურთხოს უფალმა ჩემი კეთილი განზრახვა და შეგძლებინოთ თვენ კარგათ შესრულოთ ეს საქმე ჩემის ხალხის საკეთილდღეოთ. დავთვებთ თქვენი მუდმივი კეთილის მყოფი“.

ნამდვილზე მისის უდიდებულესობის საკუთარის ხელით აწერია: „ნიკოლოზ“.

მთავრობის განცხადება:

კვირას 20 თებერვალს, დღისით, მოსწავლე ახალგაზრდობის ნაწილმა დაარღვია წესიერება გოლოვინის პროსპექტზე. ქაშვეთის ეკლესიაში პანაშვიდის შემდეგ, რომელიც გადახდილ იქნა ბაქოში მოკლულთა სულის მოსახსენებლათ, მოსწავლეთა ჯგუფი ყვირილით გოლოვინის პროსპექტით გაემართა. პოლიცია ურჩევდა დაშლიყვენ, მაგრამ მოსწავლენი თავისას არ იშლიდნენ და დემონსტრაციულათ შუა ქუჩაში მიდიოდნენ. დაიშალნენ მხოლოდ, როცა ყაზახ-რუსები მოახლოვდნენ. თუმცა ასე აშკარათ დაირღვა წეს-რიგი, მაგრამ მე, რადგან ბრბო მკითრე-წლოვანთაგან შედგებოდა, პოლი-

ციას ვუბრძანებ შეკრებილნი დარიგებით დაეშალა და ძალა არ ეხმარა. პოლიციამ ჩემი ბრძანება სავსებით შეასრულა.

რათა შემდეგში არ გამოერდეს ასეთი ამბავი, ზნეობრივ მოვალეობათ ვთვლი მივმართო მოსწავლეთა მშობლებს და ვთხოვე დაარიგონ თავიანთი შვილები, რომ უწესოებებში მონაწილეობა არ მიიღონ. დარწმუნებული ვარ, მოსწავლენი შეიგნებენ მშობელთა დარიგებას. ამიერიდან ასეთ ბრბოების გასაფანტავათ პოლიცია კანონში აღნიშნულ ზომებს მიმართავს.

ტფილისის გუბერნატორი გენერალ-მაიორი სეგინი.

მთავრობის განკარგულებანი

(„კავკაზ“, № 51, 23 თებერვალი)

თოფის სროლის აკრძალვა ბათუმში.

წეს-რიგისა და საზოგადოებრივ მშვიდობიანობის დსაცვლათ საქორთ ვცან, 1903 წელს მთავარ-მართველის მიერ ქალაქ ბათუმისთვის გამოცემულ სავალდებულო დადგენილებათა დასამატებლათ გამოაცხადო:

1. ქალაქ ბათუმში, ქუჩებსა და მოედნებზე, აგრეთვე სახლებიდან და სხვა შენობებიდან აკრძალულია თოფის, რევოლვერის ან სხვა იარაღის სროლა.

2. ვინც პირველ მუხლში აკრძალულ სავალდებულო დადგენილებას დაარღვევს, იმას ან 500 მანეთამდე ჯარიმა გადახდება აღმინისტრატული წესით ან სამ თვემდე დაპატიმრებულ იქნება. ასეთ სასჯელის დადების უფლებას ვაძლევ ბათუმის ოლქის სამხედრო გუბერნატორს.

3. ეს სავალდებულო დადგენილება ძალაში შევა გამოქვეყნების დღიდან.

კავკასიის მთავარმართ. თანამ. აღმ. გენ.-ლეიტ. მალაშა.

ოფიციალური ცნობა

1. ქუთაისში მომხდარ დემონსტრაციის შესახებ.

14 თებერვალს დილით ქალ. ქუთაისში ადგილობრივ ვაჟთა გიმნაზიის მოსწავლენი გიმნაზიის შენობასთან შეიკრიბნენ. როცა გაიგეს, რომ სწავლა შეწყვეტილია, ყვირილით თავიანთი უკმაყოფილება განაცხადეს, და მერე დაიშალენ. ამასთან ვილაცამ ორი ფანჯარა ჩამტვრია შესავალ კარებში. რეალურ სასწავლებლის მოსწავლენი-კი როცა იმათ სწავლის შეწყვეტა გამოუცხადეს, სასწავლებლის ეზოში შევიდნენ, ორას კაცამდე შეიკრიბნენ და „ურა“-ს ძახილით ორი წითელი დროშა ააფრიდეს, თან რევოლველების სროლა დაიწყეს. ერთი ტყვიით უცაბედათ მსუბუქათ დაიჭრა მე-ნ კლასის მოსწავლე ალექსანდრე კოსიანოვი. იქვე მყოფმა პოლიციის ბოქაულმა პოლიციელებით მოინდომა სასწავლებლის ეზოში შესვლა, მაგრამ დირექტორმა თხოვა არ შესულიყო და პირობა მისცა, მე თვითონ დავემშვიდებ მოსწავლეებსო. ეზოდან გამოსვლისას, მოსწავლეებმა ბალახანის ქუჩაზე მოიყარეს თავი. შეიკრიბა 200 კაცამდე. ამათ გიმნაზიელნიც მიემხრნენ. ეს ამოღენა ხალხი სიმღერითა და ყვირილით გაეშართა წმ. ნინოს ქალთა სასწავლებლისაკენ, სადაც მათ დახედნენ პოლიციეისტერი და ბოქაული. ერთი ნაწილი მოსწავლეებისა გაიფანტა, ხოლო დანარჩენნი, 70 კაცამდე შეიპყრეს და გიმნაზიის და რეალურ სასწავლებლის დირექტორებს გადასცეს, რომელთაც მოსწავლენი სახლებში დაითხოვეს და პატიოსანი სიტყვა ჩამოართვეს, რომ არავითარ უწესოებას არ მოახდენენ. მთელი დღე და სიღამო რეალურ სასწავლებლის მოსწავლენი ბუღლარსა და უმთავრეს ქუჩებზე შეჯგუფებულნი დადიოდნენ. თან რევოლვერებს ისროდნენ და პოლიციის ბრძანებას არ ემორჩილებოდნენ.

სიღამოს 5 საათზე ახალგაზდათა ჯგუფმა, რომელსაც ზოგიერთი ნოქრებიც შეუერთდნენ, სულ 200 კაცამდე, ქვებისა

და რევოლვერების სროლა დაუწყო საპოლიცია დარაჯთა რაზმს, და დაჭრეს ორი ცხენი. ერთი დარაჯის ფარაჯა ხუთ ადგილას აღმოჩნდა ტყვიით გახრეტილი. თავის მხრით დარაჯთაც ნება-უნებურათ სროლა დაუწყეს დემონსტრანტებს. მთელი სიღამო ბუღლარიდან, საცხოვრებელ სახლებსა და აივნებიდან ესროდნენ ყაზახ რუსებსა და საპოლიცია დარაჯებს. ამის გამო ყაზახებმა და დარაჯებმა იარაღს მიმართეს. ამასთან ზოგიერთი ყაზახი და დარაჯი დაშვედა ქვებისაგან, ხოლო ერთი დემონსტრანტაგანი, ნოქარი თევდორაძე, მოკლულ იქნა. მიმედ დაიჭრენ: ხელოსანი ხაბურზანია და ნოქარი ბოკერია; მსუბუქათ დაიჭრენ: გიმნაზიელი ლოლაბერიძე, რეალურ სასწავლებლის მოსწავლე ჩიჩუა და ყარაული ბაბუნიშვილი.

2. უწყსკობა ერევანში

ქალ. ერევანში, 20 თებერვალს, მოედანზე ჩხუბი მოუვიდათ და ერთმანეთს სროლა დაუწყო ორმა მაჰმადიანმა. ამის გამო ატყდა ალიაქოთი და დაიწყო მახლობელ დუქნებსა და სახლებიდან სროლა. ისროდნენ უმთავრესათ ჰაერში. მოკლული აღმოჩნდა სამი სომეხი და ერთი მაჰმადიანი, დაჭრილი ერთი ებრაელი, ორი მაჰმადიანი და შვიდი სომეხი. უწყსკობა მოსპეს ხელათ მოსულმა როტამ, პოლიციამ და დარაჯებმა. გუბერნატორმა მეციხოვნე ჯარის უფროსსა, სომეხთა ეპისკოპოსსა, ქალაქის მოურავსა და აგრეთვე სომეხ და მაჰმადიან საზოგადოების წარმომადგენლებთან ერთათ ქალაქს შემოაღრა. ამის შემდეგ ქალაქი თითქო დაწყნარდა.

21 თებერვალს პოლიციელნი საპატო სომეხებსა და მაჰმადიანთან ერთათ უფლიდნენ ბაზარს და სავაქრო ადგილებს. ყვილგან მშვიდობიანობა. დილის 10 საათზე ბაზარში რამდენჯერმე გაისროლეს. ამის შემდეგ სროლა ატყდა ქალაქის სხვა და სხვა ადგილებში ნახევარ საათის შემდეგ პოლიციამ და ჯარმა უწყსკობა ჩააქრო. სავაქროები დაიკეტა. დაიჭრა თორმეტი მაჰმადიანი და ექვსი სომეხი. წესიერების დსაცვლათ გუბერნატორმა საპოლიცია დარაჯის გარდა ჯარიც დანიშნა.

ო მ ი ს ა მ ბ ე ბ ი .

ამ უკანასკნელი ორი კვირის განმავლობაში მდინარე შახესა და ხუნხეს მდამოებში, ქალაქ მუკდენის საზხრეთით მოხდა ის, რასაც დიდი ხნიდან ძრწოალით და შიშით მოველოდნენ: ორი არმია, რომელთა ფრონტი გაქმული იყო თითქმის ასი ვერსის მანძილზე, ერთი ერთმანეთისაკენ დაიძრნ და სასიკვდილოთ შეებრძოლენ. დაწვრილებით ამბის მოყოლა აქ არ არის საჭირო. იაპონიის ჯარი ჩვეულებრივათ სულ წინ მიდიოდა და რუსის ჯარის პოზიციებს თანდათან იჭერდა; თუმცა გენ. კუროპატინის მოხსენებიდან ჩანდა, რომ რუსის ჯარი თავის პოზიციებს იმაგრებდა და მტრის იერიშს ყოველთენ იგერებდა, მაგრამ იაპონიიდან მოსული ცნობები რომლებიც არასოდეს გადაქარბებული არ არის, მხოლოთ იაპონიის გამარჯვებას მოწმობდნენ ყოველგან, სადაც კი შეტაკება ხდებოდა. უკანასკნელ მოწერილ ცნობებიდან ჩანს, რომ კუროპატინს ბრძანება გაუცია უკან დახვევისა და მუკდენის დაცვლას შედგომია. მარშალ ოიამას კი თავის მხრით ბრძანება გაუცია, რომ იაპონიის ჯარი დიდ ჯგუფებათ არ შევიდეს მუკდენში და არაფრით შეურაცყო ჩინელ მეფეების დასამარხი ადგილები, ამნაირათ იაპონიელებმა თითქმის სავსებით მიახწიეს თავის მიზანს: მუკდენმა დაიჭირეს. გამართლდა ის, რასაც კარგა ხანია წინასწარმეტყველებდნენ პირუთენელი მცოდნე კაცები. დღეს ტოკიოსა და მთელ იაპონიაში გამოუთქმელი სიხარულით დღესასწაულობენ გამარჯვებას და ამის მიზეზაც აქვთ. თუმც ამ ომმა ჩანთქა

აუარბებელი სიმდიდრე, იმსხვერპლა აურაცხელი მოქალაქე, მაგრამ იმათ მანც მიახწიეს თავს საწადელს. ამ უკანასკნელ ბრძოლაში ორივე მხრიდან გაწყვეტილა 100,000 კაცზე მეტი. ჯერ დაწვრილებითი ცნობები არ არის გამოქვეყნებული და დარწმუნებულიცა ვართო, რომ ამ ცნობებს ჯერ კიდევ დიდ ხანს ვერ გაიგებს რუსეთის ხალხი. ეს უმადალითა ომი მთელ ისტორიაში. რას ეტყვიან, რა პასუხს გასცემენ შთამომავლობას ისინი, ვინც ეს ყოველად უსამართლო და ყოველად შესაზარი სისხლის ღერა გამოიწვია! ან შეიძლება არა გონიათ, ოდესმე დადგეს ისეთი დრო, რომ იმათ პასუხი მოთხოვონ? ეს დრო აღარ არის შორს, იგი თანდათან ახლოვდება, და ხალხის ორგულნი სამაგიეროს მიიღებენ. დღეს კი ყველას ერთი საკითხი აინტერესებს: მიუცემა დასასრული ამ საშინელ ომს მუცლენის ადებით, თუ იმას კიდევ უნდა შეეწიროს ადამიანთა მსხვერპლები? ომი დღეს გათავებულათ უნდა ჩათვალოს: ხალხს აღარ სურს აღარც ეს ომი, აღარც გამარჯვება, რომ ეს გამარჯვება მართლაც შესაძლებელი იყოს დღეს რუსის ჯარისთვის. (პ. ტ. ს.)

სხვა და სხვა ამბები.

ქ. ბაქოს და ბაქოს გუბერნიაში 6-10 თებერვლის სამუხარო ამბების მიზნით შემოღებულ იქნა საომარ დროის წეს-რიგი და დაწესდა გენერალ-გუბერნატორობა. გენერალ-გუბერნატორათ გამწესეს გენერალი თ-დი ი. გ. ამილახვარი. ეს განკარგულება ბაქოში მიღებულ იქნა 18 თებერვალს და იგი მაშინვე დაბეჭდეს და ქუჩებზე გააკრეს. 19 თებერვლიდან პოლიცია და ჯარი ნებას აღარ აძლევდენ მცხოვრებთა ყრილობების და მიტინგების გასამართავათ. საღამოს რვა საათის შემდეგ სახლიდან გამოსვლა აკრძალულია.

გაზეთ «კავკაზს»-ს ბაქოდან ატყობინებენ: „ომიანობის დროის წეს-რიგის გამოცხადების შემდეგ დაპატიმრებულ იქნა რამდენიმე საშიში დამნაშავე, მათ შორის ერთი წვერი საერთაშორისო სარევილიუციო კომიტეტისა და ორი ქალი. იზოვებს მთელი ცალი პროკლამაციებისა, საიდანაც ჩანს რევოლიუციონერთა შორის განზრახვა ბაქოს გუბერნატორის თავნაკაშიძის წინააღმდეგ. პროკლამაცია მაშინ უნდა გაეკრათ ქუჩებში, როდესაც ბოროტმოქმედნი აღსრულებასში მოიყვანდენ თავიანთ განზრახვას.

უმადლესი ბრძანებით, ამიერ-კავკასიის რკინის გზაზე შემოღებულ იქნა საომარ დროის წესები. ეს წესები, როგორც ბრძანებაშია ნათქვამი, საფეხით უნდა იქნას შესრულებული. ამ ამბავს გზათა მინისტრი ატყობინებს რკინის გზის უფროსს და ავალებს აცნობოს გზის მოხელეებს ეს ახალი განკარგულება და განუშარტოს, რომ თავის ნებით არ გავიდენ სამსახურიდან ან უარი არა თქვან, როდესაც სხვა გზაზე იქნებიან გადაყვანილნი. ამიერ-კავკასიის გზიდან შეიძლება მოსამსახურენი გადაიყვანონ სამარა-ზლატოუსტისა, ციმბირისა, ბაიკალისა, იმერ-ბაიკალისა, უსურის და ჩინეთის რკინის გზებზე. აქვე უნდა ვაუწყეთ მკითხველებს, რომ საომარ დროის წესების თანახმად რკინის გზის ის მოსამსახურენი, რომელნიც თავის ნებით მუშაობას თავს მიაწებებენ ან პატივსადებ მიზნის დაუსახელებლათ დადებულ ვადაზე სამსახურში არ გამოცხადდებიან, დაპატიმრებულ იქმნებიან საპრობილეში ოთხიდან რვა თვემდე.

ამიერ კავკასიის რკინის გზის სხვა მოსამსახურეებსავე, ტფილისის ღებოს მემანქანებსა და იმათ თანამშრომლებსაც წა-

რულდგენიათ გზის მთავრობისათვის მოთხოვნილებანი თავიანთ ყოფა-მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ. სხვათა შორის, თხოულობენ ჯამაგირის გადიდებას, სადგომების ქირას, ამხანაგურ სასამართლოს დაწესებას და სხვა.

ოზურგეთიდან იწერებიან: კრიმ-გირეი შეუდგა გურიაში მოგზაურობას. 22 თებერვალს ინახულა შემოქმედის საზოგადოება. მიმართა სოფელელებს სიტყვით და თხოვა ყველაფერი გულახდილათ ელაპარაკათ. გლახებმა აუხსნეს თავისი გაქირვებული მდგომარეობა და განუცხადეს შემდეგი: საჭიროა განთავისუფლდეს დროებით ვალდებული გლახები სახელმწიფო ხარჯით, მოისპოს ის ბეგარა, რომელიც მარტო გლახებს აწევს კისერზე, დაუბრუნდეთ სანადგლო მიწებში მიცემული ფულეები, მიეცეთ ვრცელი ადგილობრავე თვით-მმართველობა და სხვა ვრცელი რეფორმები.

ქუთაისიდან იტყობინებიან: რკინის გზის ლიანდაგზე მომუშავე მუშებმა, რიცხვით ორმოცდა ათმა კაცმა, თავი გაანებეს მუშაობას. თხოულობენ დღიურ ფასის მომატებას. აქამდე 70 კაპ. იღებდენ. ასეთსავე ამბავს იწერებიან სადგ. ქვალონიდან.

როგორც ვიცით, თფილისში 23 იანვარს მომხდარ დემონსტრაციის დროს დაპატიმრებულთა საქმის გამოძიება მიენდო საგანგებო საქმეთა გამოძიებელს რიბინსკის. დაპატიმრებული იყო სამოც კაცზე მეტი. გამოძიებელმა პასუხის გებაში მიცემისაგან სამი კაცის გარდა ყველანი გაანთავისუფლა. საგუბერნო ადმინისტრაციამ, თანახმად გაძლიერებულ დაცვის წესებისა, ყველა ამათ ადმინისტრაციული წესით გადაუწყვიტა სასჯელი—ზოგს ორის კვირით, ზოგს ორის თვით და სხვა.

20 თებერვალს თფილისის ქურანლ-გაზეთების რედაქტორებმა შემდეგი დებემა გაუგზავნეს პეტერბურგში სახელმწიფო საბჭოს წევრს დ. თ. კობეკოს: დენიადან კავკასიის პრესა დიდთ შევიწროებულა, ჩვენ ვუერთდებით რუსეთის საზოგადო სურვილს შესახებ პრესის თავისუფლებისა და გთხოვთ იმ კომისიაში, რომელმაც უნდა გადასინჯოს კანონები ბეჭდვითი სიტყვის შესახებ, მიიწვიოთ ორი ჩვენგან არჩეული წარმომადგენელი: ერთი რუსულ პერიოდულ გამოცემათა და მეორე ადგილობრივ ენების პრესისაგან“.

თფილისის რკინის გზის სახელოსნოებში ამ ჟამათ მუშაობა იწყება დილის 5 1/2 საათზე; ცხრა საათზე საუზმობენ ნახევარი საათით დასვენებით. შუადღის სამ საათზე სრულდები თავდება მუშაობა; შაბათობით კი მუშაობა მხოლოდ პირველ საათამდის გრძელდება, ხოლო ჯამაგირების მიღების დღეს კი 12 საათამდის.

ქ. გორიდან ადგილობრივ გაზეთებს ატყობინებენ, რომ 21 თებერვალს ადგილობრივ სასულიერო სასწავლებლის მოსწავლეებს თავის მთავრობისათვის სხვადასხვა მოთხოვნები წარუდგენიათ, რის გამო სწავლა შეწყვეტილა. დღი ადღევება ყოფილა აგრეთვე სამოქალაქო სასწავლებელში და დღეათა გიმნაზიაშიაც.

დაბა ყვირილიდან ჩვენ გვწერენ: ამ ჟამათ დროებით დაკეტულია ბალის მუშების სკოლა, რომელიც საქარის სანერგეში არსებობს. სანერგეს გამგემ მსწავლელებთან ერთათ ერთხმად გადაწყვიტეს შეწყვიტონ სკოლაში როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული მეცადინეობა: 1) რადგანაც მუშების მოძრაობა, რაც გამოიხატება იმათ ეკონომიურ და პოლიტიკურ მოთხოვნებში, დღითი დღე იზრდება, 2) რად-

განაც მცხოვრებნი მეტათ აღლევებული არიან, და 3) რად-
განაც მოსალოდნელია, რომ შევირდებიც მიემხრონ დღევან-
დელ მოძრაობას.

სარწმუნო პირებმა გადმოგვეცეს, რომ 14 თებერვალს ქ.
ქუთაისში პოლიცია და კახაკები სდევნიდნენ არა მარტო იმათ,
ვინც დემონსტრაციაში მონაწილეობას იღებდნენ, არამედ სრუ-
ლებით უდანაშაულო ხალხს. ამის დასამტკიცებლათ საკმარი-
სია ხაზურძანას სიკვდილი, რომელიც სასიკვდილოთ დაქირა-
იქნა ტყვეით თავის სახელოსნოში. გარდა ამისა იმავე დღეს,
როცა ქალაქის საავთომყოფოში სამსახურის შემდეგ ქანი მ-დ
და მისი ამხანაგი სახლში მიდიოდნენ, იმათ წინ გადაეღობათ
კახაკები, რომლებმაც ჯერ თოფი გაისროლეს და შემდეგ ხე-
ლით დაუწყეს შინჯვა ქალებს. და წარმოიდგინეთ, ეს იმ
დროს მოხდა, როცა ქუჩაზე ხალხის ქაქანება სრულებით
აღარ იყო.

ქ. ქუთაისში 23 თებერვალს გაფიცულან ფოტოგრაფი-
ების მოსამსახურენი, რომელთაც თავისი ყოფი მდგომარეობის
გასაუმჯობესებლათ მოთხოვნები წარუდგენიან ფოტოგრაფი-
ების პატრონებისათვის.

22 თებერვალს დ. სამტრედიოში, დილის 8 საათზე, მიი-
მეთ დაუჭრიათ უცნობ პირებს პრისტიავი ჩიკვილაძე. მეორე
ცნობით, ჩიკვილაძე მოუტლავთ. მკვლელები გაქცეულან.

19 თებერვალს ქ. ერევანში, საღამოს 7 საათზე მოკლეს
საგუბერნიო ექიმი ურახოვი. მკვლელი ვერ აღმოაჩინეს რი-
გორც ამბობენ, ამ მკვლელობას პოლიტიკური სარჩული
უდღეს.

ბათუმის რკინის გზის სადგურზე საქონლის დასატვირ-
თავათ და გადასატვირთავათ ალუშავენენ სალდათებს.

ქ. ქუთაისში ამ რამდენიმე დღის წინეთ დურგლებსაც
აღუკვეთიან მუშაობა და ქირის მომატებას თხოულობენ.

ქ. ერევანიდან ჩვენ გვწერენ: 20 ამ თვეს, თერთმეტი
საათი იქნებოდა, რომ ატყდა მთელ ქალაქში საშინელი წი-
ვილ-კივილი, ყრიაშული, მირბოდა ხალხი, დიდი და პატარა,
ქალი და კაცი, ყველა წოდებისა, ეროვნებისა და სარწმუ-
ნოებისა, მირბოდნენ და მიემურებოდნენ ყველა თავ-თავის
ბინისაკენ. დუქნები-მალაზიები ბევრი დაუკეტავი რჩებოდა,
ოღონდ კი პატრონს თავისთვის ემევენდა; ეკლესიები და-
ცარიელდა, ხალხი წირვის გამოხვლას რადს დაუცდიდა! ყვე-
ლა მხრიდგან ისმოდა ყვირილი: „თათრებმა აქაც დიწყეს ბა-
ქოს ამბავი“. მართლაც გაისმოდა თოფების და დამბაჩების ხმა.
ერთ წამს ფეხზედ დიდგა მთელი ქალაქი. გარნიზონის უფ-
როსმა საჩქაროდ გამოიწვია მსროლელთა რაზმი, ყაზახთა ასეუ-
ლი და იარაღის მიუმართავი, თავისი ტყბილი სტყვიით და
პირადი ჩარევით საქმეში ჩება მოსპო სისხლის დეკა. საღ-
მთოდ მოხდა კიდევ რამდენიმე მკვლელობა, მგერამ საშინელ
სურათს წარმოადგენდა ერევნის ქუჩები 21-ს დილით! ყვე-
ლა მხრიდგან ისმიადა თოფის ხმა, კივილი, ტირილი, ყვირი-
ლი, კაცებზედ ნადირობა გამართეს სომხებმაც და თათრებ-
მაც, ორივე მხრიდგან იყო ბევრი შემადრწუნებელი სანახავი,
ხოცავდნენ დიდებსაც, მგერამ ისეთი მხეცური სიბრაზით კე-
პავდნენ პატარებს, რომ ეს მხეცობა არც ერთს მხარეს არვა-
ტიება და არ მიეტყვება.

რედაციამ მიიღო შემდეგი გამოცემანი: 1 „გოგია უიშვი-
ლი“, მოთხ. ე. ნინოშვილისა, თარგ. სომხურ ენაზე ყ.—ის

მიერ. და 2, „დილარინი“, თხზ. პეტრე ლარაძისა, გამ. მარ-
თა ლარაძის ასულის კნ. შალიკაშვილისა, გვ. VII+794.,
ფასი ერთი მანეთი.

ქ ო რ ე ს ზ ო ნ დ ე ნ ც ი ე ბ ი .

მოსკოვი. ფარმაცევტების გაფიცვა. როდესაც ძველ-
მოსილი მსხვილი კაპიტალი შემოაჭრა აფთაქის საქმეში, წინანდ-
ელი წერილი აფთაქი მოკვდა და ფარმაცევტების დიდ უმრავლესო-
ბას მიესჯა მუდმივი მოკვამაგირება. თუ წინეთ ფარმაცევტი, პრო-
ფიზორის დიპლომის მიღების შემდეგ, ცალკე აფთაქის განხსანს
მოქლოდა, ეს ადგილი საქმე აუო, ამის მაშინ დიდი ფული არ სჭი-
როდა. სულ სხვა დღეს.

ძველი ფარმაცევტები იტყვიან: ჭადარ მისამსხურე პროფი-
ზორს წინეთ გერ იზოვიდა, ეველას თავის აფთაქი ჰქონდა. ახლ-
გახდობაც გამსხურებოდა ერთგულათ თავის პრინციპულს, რადგანაც
იმედი ჰქონდა ადრე თუ გვიან საკუთარ აფთაქს გაიჩენდა. მაგრამ
გარემოება შეიცვალა საფთაქო საქმეში კაპიტალისტური წესების
შემოდებით, რამაც გამოიწვია საკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა
წერდეს და მსხვილ წარმოებათა შორის.

დღევანდელი „ლაბორატორია“ აფთაქში მარტოდენ ფიქრია
და სხვა არაფერი. ქიმიურ-ფარმაცევტულ წამლების წარმოება სა-
სეუბით ჩამოერთვა აფთაქებს და გადავიდა ქარხანაში. დღევანდელი
აფთაქი საჯარო-სადეპენდენცია საქმეა. იქიდან გამომდინარეა რა-
ციონალურათ წამლების მომზადება, და სამკვირვოთ დამკვიდრე-
ბულია სიყალბე და ფაქსიფიკაცია. აფთაქის ასეთი დაცემა და სა-
სეულის გატეხს გამოიწვია იმ გარემოებაში, რომ აფთაქის მატრო-
ნები დღეს კაპიტალისტებია. აფთაქი უნდა ასრულებდეს სანიტა-
რულ დანიშნულებას და არ უნდა იყოს იარაღი ჩარხების ხელში თა-
ვის გასამდიდრებლათ და ხალხის გასაუფლებლათ. ამ მდგომარეობაში
აფთაქს მეტათ საშუალო მოსაუალი ექნებოდა, რომ თვით მოსა-
მსხურე-ფარმაცევტები არ გამოაფხიზლებულიყვნენ. დარწმუნდენ-
და მისამსხურე-ფარმაცევტები, რომ მუხატონეთ, აფთაქის შესაკუთ-
რეთ გახდომას გერ ედინებოდნენ, იმათ უმრავლესობამ ჩქარა იგ-
ნო ახვის თავი პროლეტარიატათ, რასაც მოჰყვა აფთაქის მუხატ-
რონეთა და მათ მისამსხურეთა შორის ბრძოლის ჩამოყარდა. მო-
სამსხურე-ფარმაცევტებმა იქვეს თავისი მდგომარეობის და მუშაო-
ბის პირობების გაუმჯობესებაზე ფიქრი და ზრუნვა, რასაც მოჰყვა
მთელი რიგი გაფიცვებისა.

5 თებერვალს მოსკოვში გაათიციენ თათქმის ეველს აფთაქ-
ბის მისამსხურე-ფარმაცევტები, ფერეინის (ეს აფთაქი ერთი
უხარამზანათ აფთაქია, რომელსაც ადღი არმც თუ რუსეთში,
დღემიწის ზურგზე არსად უყვს) აფთაქის გარდა. ფერეინის აფ-
თაქი გაათიცა 4 თებერვალს და საღამოზე ეველს მოთხოვნილება-
ნი დაკმაყოფილებულ იქნა. ფარმაცევტები თხოულობდნენ:

- 1. 7 საათის საშუალო დღეს;
- 2. პანსიონის მოსპობას (ხარჯის და ბინის ფული);
- 3. სამედატორო სამართლის დაწესებას;
- 4. ანაფინ არ იქნას დათხოვნილი ნ თვის განმჯობებაში, ამ
მოთხოვნილებების გამო.

25—30 წელიწადი ელადენ მოსამსხურე-ფარმაცევტები მუფ-
თაქებედან მოწყვლებას—სამუშაო პირობების გაუმჯობესობას, და
ბოლოს რომ დარწმუნდნენ, თხოვნა-გადრებით გერას განხედებან—
მოთხოვნენ სამუშაო პირობების გაუმჯობესობა. კითხვა გადაჭრით
დაისჯა და დიდი ხნის ხანტრია, სკანტუელი თ რიგათ მუშაობა
(ДВОЙНАЯ СМЕНА) ერთი დღის განმჯობებაში განხორციელდა.
მხოლოთ მუფთაქები ტირიან, რომ დავიღუპებითო. მართლაც,
მსხვილ მუფთაქებმა სასეუბით, თითქმის უნაკლოთ დაკმაყოფილეს
მოსამსხურე-ფარმაცევტების მოთხოვნილებანი; წერილ და საშუალო
მუფთაქებმა დიხანს იჯიეტეს და სხადც დაკმაყოფილეს მოსამ-
სხურეების მოთხოვნილებანი, ესეც დასძინეს: ჩვენ დავგულებთ,

მაგრამ თქვენც არ დატყურებთ სერიოზო, რადგანაც ჩვენი ვაჭრობა დაიდუმბება.

რადა თქმა უნდა, წერილი ავითაქი ვერ შექმნება სხვილ ავითაქის გვერდით ვაჭრობას და დაიდუმბება—ამ მხრით შეათავსებების გოდება საფუძვლიანია. მეორე მხრით ავითაქი თუ სანიტარულ დაწესებულებათ არ იქნება, ავითაქის მალახიას დაქმსკავსება და მით ფარმაცეუტისთვის სრულებით სჯიროს არ იქნება შეცნობიერებათ მომზადება. აბების კუთებისა, წასასობი წამლის მომზადებისთვის, მუშების დატყუებისთვის, ერთი მუშედან მეორე მუშაში წამლის გადასხმა-გადმოსხმისთვის საკმარისია წერა-კითხვის ცოდნა და ორ-სამ თვეში ეგულა ამაში შეუნიერათ გაიწვინება ადამიანი. შეცნობიერებათ მომზადებული ფარმაცეუტი კი სჯიროს იქნება ავითაქი მსოფლიო მასის, რადგანაც ავითაქი სანიტარულ დაწესებულებათ კადაქნება.

მ ლ.

ლ. შვირილა. დღევანდელ საერთო მოძრაობას რამდენიმეთ არც ჩვენი დაბის ნიჭრები და ქარგლები ჩამორჩები; ამათაც გამოიღვძიეს და მოითხოვეს თავიანთ მდგომარეობის გაუმჯობესება, სახელდობ, კვრა-ჟიქი დღეებში დასვენება და დუქნების დახურვა. რასაკვირველია, ადებს არ მთავრნათ ასეთი მოთხოვნები იმთ ხელქვეითებისაკან და ამიტომ უფურადღებოთ დატრევის. ნიჭრებმა კი გზაწვეიტეს თავიანთ მოთხოვნების გაუკან, და 13 თებერვადს ორასამდე კანმა მითრავა დუქნები და ჩამოიარა ეგულა ქუჩებში, რის შემდეგ სარჩართ დახურულ იქნა ეგულა მალახობები. 14 თებერვლადს ამ ამბის გამო მახრის უფროსმა დაიბარა სამახრო კანტელარიაში ადგილობრივი ვაჭრები და მასთან ნიჭრებიც; აქ იღვდა-ზარაკების შემდეგ კანონიერათ იტნეს ნიჭრების მოთხოვნები და ისინი დაკავშირდნენ, თუცა ზოგიერთნი ძალიან წინააღმდეგნი იყვნენ. ამნაირათ ნიჭრებმა გამარჯვეს, მაგრამ ამ გამარჯვებას მასინ ექნება მნიშვნელობა, თუ თავისუფალ დროს ისინი გონიერვ განკითათ. რებას მოახმარებენ.

ლ.

მ. თელავი. 20 თებერვლადს აჭურ, სომხების ეგვლისის ეხო უჩვეულო სურათის წარმოდგენდა: ამ დღისთვის დანიშნული იყო ზანაშიდლე ბაქოში მომხდარ ამბების მსხვერპლთა სულის მოსახსენებლათ და ურდნევი ხალხი მოსულდით ეგვლისის ეხოში ზანაშიდის დასასწრებლათ. ზანაშიდის შემდეგ წარმოთქვეს რამოდენიმე კრძნობიერი სიტყვა. განსაკუთრებით კარგა იჯანაზაკ ორმა ორატორმა, რომელთა სიტყვებმა ბევრი დამსწრეთაგანი ატრეულა. ერთმა მათგანმა ნათლათ დაუხურათ ხედხს, რა სჯინელი და მსეცური სისხლის დგრა მოხდა ბაქოში, რადგან შეუტნებლათ, უმი-სეცოთ და უახროთ ელტდენ ძმები ძმებს და მშვეულები და დამამ. შეიდებელი კი არსათ იყო. გამხტეკულმა დაზრმაგებულმა ზრბომ არ იტოდა ნამდვილი მიზეზი ამ საზიხელებისა; ისინი კი, ვისი შესხებითაც დაიწყო და გაიზარდა ეს საზარელი ამბები იქვე იდგენ, მათ გვერდით, ტებებოდენ შემზარავი სანახობით და გულში გამეფდლათ იტნიოდენ. ორატორმა დასძინა, რომ ამ გვარი გაუბატონები ეგვლგან იმეფდვიან, აჭატ, იქტ, მათ ჩვენც ვინცობთ და ისინიც გვიტნობენ, ჩვენ თავსეუად გამოგვიტოდა მათი სახიხ. დარი მოქმედების ნიშუები და ამისთვის ეგულა უნდა ეტადოს შეტრებას და ძლის შექნას წინააღმდეგ ასეთ ზიროთ და ზარობებისაო.

სომხების ეგვლისის ეხოდან ხალხი ქართვლებს ეგვლისისაკენ გაემართა ზანაშიდის გადასხედლათ, მაგრამ შეშინებული მღვდელი სდლაც გაბარულიყო და ზანაშიდი უმღვდელათ იქნა გადასხედლი.

ხალხი მშვიდობიანათ დაიშალა.

მეოცე ზაუკუნე.

შინაური მიმოხილვა.

დღეს შინაური მიმოხილვის იმ ვიწრო ფარგალში მომწყვდევა, როგორც წინეთ იყო მიღებული ჩვენ პრესაში, ყოვლით შეუძლებელია. იმ გვარი ფაქტები, რომელზედაც

წინეთ შეეძლო შეეჩირებია მკითხველის ყურადღება შინაურ მექრონიკეს დღეს ინტერესს მოკლებულია. სულ სხვა დრო დაგვიდგა, და ყველას აზრი და გონება უფრო, ვრცელ და მნიშვნელოვან მოვლენებისაკენ მიილტვის, იქით, იმ ცხოვრების შუაგულისაკენ არის მიქცეული ჩვენი ყურადღება, იქით მისწრადის ჩვენი არსება და ყველანი მოღუმენლათ ველით საყვირის ხმას, რომელიც მოგვთხოვს მსხვერპლს უკეთესი მომავლის შესაქმნელათ. ასეთია ჩვენი სულიერი მდგომარეობა. დღეს არ არის დრო იმ პატარა და წვრილმანი მოვლენების აღწხვისისა, რომელიც შარშან, მაგალითათ, სავალდებულოც იქნებოდა ამ ადგილას. მართლაც და ვინ უნდა გააკვირვო დღეს ისეთი ფაქტების აღნიშვნით, როგორიც რომელიმე მოხელის ან „მოღვაწის“ ზნეობრივ გაოტრებას მოწმობს, ან რომელიმე პროფესიის წარმომადგენელის მხრით მისი წოდებრივი ეთიკის ბოლატს გვიხატავს, როცა ყველასათვის ნათლათ გამოირკვა, რომ მთელი ის მექანიზმი, რომლითაც დღემდინ ჩვენ სვე ბედს განაგებდენ, ჩვენი ხალხის საწინააღმდეგოთ და საზიანოთ ყოფილა მომართული. და ეს კიდევ ცოტაა. დღეს ამაზე მეტსაც ამბობენ. ამბობენ, რომ სწორეთ იმ მექანიზმმა გარყენა და გაათახირა ვერეთ წოდებული საზოგადოება, და ასე წარმოიდგინეთ იმ წმინდათა-წმინდაშიაც დიწყო თავის უწმინდური ხელის ფათური, საიდანაც ქვეყანას მხნელი უნდა მოვლინებოდა და ნათელი მოფენოდა. დიხ, იქაც შეყო ხელი და გველური ქვემძრომლობით უნდოდა შეზაროდა, მაგრამ ზედმა უმუხილა, სიმართლემ და სისბუტაქემ ვერ მიიკარა ბილწი არსება და თანახმით ბუნებრივი კანონისა უტხო სხეული ვაჭეთ გამოსტყორცნა. თვით იმ დიადმა მოვლენამ, ხალხის მოძრაობამ კი ვეფი მოიმავრა, ფრთები მოისხა და შეუდგა „ხალხთ ბორკილის მტკრვის“ საქმეს. დღეს ყველასათვის აშკარა გახდარა, რომ სწორეთ ხალხის, მასის ხელშია ცხოვრების ჩარბი და მისი ტრიალი. მიხედა ამას ვერეთ წოდებული მოწინავე საზოგადოება, მიხედა რეაქციონერთა ბნელეთის დამცველი გუნდიც, და ორივე მხარე ამ ხალხს ეტრფის და ელაქტუცება. დადგა დრო როცა ამ „ცხოვრების გერმა“, უნდა წარმოსთქვას თავისი გადამწყვეტი სიტყვა. საკმაოა, ერთხელ კიდევ გაიმეოროს ის მოწოდება რომელიც ცხრა იანვარს მოისმა მისგან, და ცხოვრება სულ სხვა მიმდინარეობას მიიღებს...

აი, ასეთ სანეტარო დროს ცხოვრება გვარგუნა ზედმა. არა ერთი და ორი თაობა ჩაცხვენა საუკუნე საგანეს ამ მომენტის მოლოდინში. არა ერთი და ორი პატიოსანი მსხვერპლი შეეწირა ამ წამის მოახლოების საქმეს, და დღეს ყველა წინ ვიქტირებით, წინ მივიწრაფით, რადგან არც უკან დაბრუნება და არც აწინდელ მდგომარეობაში დარჩენა არ შეგვიძლია. მით უფრო ძნელია ცალკე ფაქტებზე მკითხველის ყურადღების დანაწილება, მით უფრო ძნელია წვრილმანებზე კალმის შეჩერება! დღეს ყოველ პატიოსან კალამს ერთი მოწოდება აკერია წვერზე, ერთი ფრაზის თავსუფლათ გამოხატვა უნდა, რომელიც ჩვეულებრივ რუსულ ანდაზათ გადითქვა, მაგრამ ჩვენი ვალია ძველსა და ახალსაც ანგარიში გაუწიოთ. მაშ, გაუმარჯოს იმ ახალს, რომელიც შეგნებულათ და მტკიცეთ იმეორებს ამ „ანდაზას“ და შევეუდგეთ მოვალეობის აღსრულებას.

* *

შვეუდგეთ, მაგრამ რომელი ერთიდან დაიწყოთ? ყოველ მექრონიკეს და მეთვალყურეს ყურადღება ორათ იყოფა დღევანდელ მოვლენათა შობატეტილების ვავლენით. ან რა გასაკვიროლია ასეთი მდგომარეობა, როცა ცხოვრება საგნეა ერთიმეორის საწინააღმდეგო მოვლენებით. ვის შეუძლია შეუთანხმოს ერთმანეთს, მაგალითათ, ჩვენი ქვეყნის აღმოსავლეთ

სა და დასავლეთში მოიხდარი ამბები? რა არის საერთო ბაქოსა და გურიის საქმეებში? პირველი არის ბნელეთის ძალთა წარმოშობილი, მეორე კი ნათლის სხივია ამ ბნელით მოკულ ქვეყანაში; პირველი შემზარავი და გულსაკლავია, მეორე კი წარბაქი და გამამხნეველია. სინათლის მომასწავებელია! უკანასკნელის სილიადე იმდენათ ძლიერია, რომ მან თავდაყირა დააყენა ჩვენი პატრიოტი-ინტელიგენტები. გუშინდელი მისი მოწინააღმდეგენი დღეს ქედს იხრიან ამ დიადი მოვლენის წინაშე; „ბევრი რამ შეგვიძლია ვისწავლოთ გურულებისგანო“, გაიძახიან გუშინდელი ურწმუნონი და ცდილობენ მიეკედლონ კედც ამ „საქმეს“. ამის წინააღმდეგი ვის რა ენება, მით უმეტეს, რომ მის წინ უნდა მოიხარონ ქედი, რადგან „უჯარო ღენერლებს“ დღეს ვასავალი არა აქვთ, თვით საქმეც ერთობ მტკიცე და ძლიერია და ელფერს ვერავინ უცვლის, მაგრამ ნუ თუ ეს დამახასიათებელი არ არის იმ ქრელ მოაზრეთა მოღვაწეობისათვის, რომელნიც გუშინ „ლოზიოს კაკლებით“ ანგარიშობდნენ მხვებულებს და ბრალდებითი ოქმებს წერდნენ „ხალხის მაცლდრითა“ წინააღმდეგ და დღეს კი, დღეს უნდათ შიგ წილი დაიღონ და შემდეგ თქვან: ჩვენც ვხნავდითო!.. თქვან რაც უნდათ და რამდენიც სურთ, ოღონდ კი ხნან და რამე გააკეთონ, მხოლოდ წაღმა ხსუნის უკუღმა ფარცხვა არ მოინდომონ კი...

წერილმანია უკანასკნელი ფაქტი, მაგრამ მეტათ დამახასიათებელია ჩვენი „საზოგადოებისათვის“ და სწორეთ ამიტომ აღვნიშნეთ ჩვენც. ეს „საზოგადოება“ ყოველთვის მზა-მზარეულზე მოდის, ფაქტის შემდეგ თანაუბრძობს მას; ასე იყო წინეთ, ასე არის ახლაც. ეს ძველი ამბავია, მაგრამ საკვირველი ის არის, რომ ექსპლუატატორთა იდეოლოგიებს გონიათ მოძრაობის ექსპლუატაციასაც შეეძლებოთ. ასე ფიქრობდნენ სხვაგანაც, მაგრამ ყველამ იცით, როგორ უკუღმა გადუბრუნდეთ კოქი...

* * *

არა ნაკლებ დამახასიათებელია ჩვენი „საზოგადოებისათვის“ „ცნობილი ისტორიკოსის, დიდი პატრიოტის“, დეისტვიტელნი სტატსკი სოვეტნიკის, თედო ჟორდანიას ინციდენტი. იგი მოწმობს, თუ რამდენათ დამაბუნებელი და დაბნელებული უნდა იყოს საზოგადოება, რომელიც მოღვაწის პიედესტალზე აყენებს ყოველ მოკირკიტე-მეისტორიეს, რომელთა ღვაწლი ქრონიკების გადმოწერა-გადმოხატვაში და უკეთეს შემთხვევაში გადათარგმნაში მდგომარეობს. მაგრამ ამას თავი დაეანებოთ, რადგან კაცია და გუნება—ერთს ერთი გზით უნდა სამშობლოს აყვავება და მეორეს კიდევ მეორეთი, ყველა ეს სასარგებლო თუ არა საზიანო მანაც არ იქნება, თუ კაცს მართლა ერის სამსახურისთვის უტემს გული. აქ უფრო საინტერესო სხვა მხარეა. იშვიათათ მოინახება ისეთი ერი, რომელსაც ჩვენოდენი ჩინოსანი მოღვაწეები ყავდნენ. ყოველი ჩინოვნიკი მოღვაწეთ ითვლებია. ამ აზრს ისე მაგრათ ქონდა ფეხი გადგმული ჩვენი „საზოგადოების“ აზროვნებაში, რომ ყოველ კოლესკი რევისტრატორს ნება ეძლეოდა თავისი თავი საზოგადო მოღვაწეთ დაესახა და ყოველი ჯვარ-მენდალის მიღებისას ამაყათ გადმოეხედა „ჩინოთათვის და ეთქვა: დააფასეთ ჩემი დაწინაურება, ხელი შემეწყვეთ, რომ მით ერს სახელი და დიდება შევიძინოვო. და „საზოგადოებაც“ ეთანხმებოდა. იყო-თქო, ვთქვი, მაგრამ გამახსენდა, რომ ეს აზრი ჯერაც ცოცხალია და ასე გასინჯეთ, სტატსკო ქალაქებშიაც კი გამოათინეს იგი. აბა რა არის დ. ბაქრაძის გოდება გაზ. „რუსის“ ნომერში გუბერნატორების და გენერალ-გუბერნატორების თანამდებობათა შესახებ? მაგრამ დაუბრუნდეთ „დეისტვიტელნი სტატსკი სოვეტნიკს“. თედო ჟორდანია თავისი საბაზრო პატრიოტიზმით პირშეო შეილია ჩვენი „საზოგადოები-

სა“. მისი წარმოშობის მიზეზი არის ერთი მხრით დღევანდლამდის ძლევამოსილი ბიუროკრატის გამათახსირებელი გავლენა საზოგადოებაზე. ბიუროკრატისთვის მხოლოდ ისეთი კაცებია საჭირო, რომელთა აზროვნება „რას ინებებთ“-ს თანახმათ შეიძლება აბრუნდ-ჩაბრუნდეს; პატიოსან და მტკიცე მიმართულების ადამიანს სუიცი შეეხუთებოდა იმ ატმოსფერაში, და არც თვით მექანიზმი შეითვისებდა. ბიუროკრატისათვის საჭირო იყო და იქნება, თუ დრო შერჩა, ისეთი კაცი, რომელიც ადვილი მოსამართავია და იმას დაუკრავს, რასაც უბრძანებენ. ამ როლისთვის გამოსადეგი ბევრი აღზარდა ჩვენმა „საზოგადოებამ“, რომელიც თვით არის მეორე და მთავარი მიზეზი თედო ჟორდანიების წარმოშობისა. ჩვენში მუდამ მოწყალეების პოლიტიკას ადგენ, ქედ-მოხრილი მუდარით და ბოლიშით თხოულობდნენ ყველაფერს, მოთხოვნა კი უცნობი ხილი იყო დღემდის, და რა გასაკვირვალა თუ ამ პოლიტიკის მიხედვით ზევით მოხსენებული წარმოდგენა შეიძლება თვით კოლესკი რევისტრატორებმაც. „საზოგადოება“ ფიქრობდა, თუ ჩვენი ჩინოვნიკები გვეყოლება, ყველაფერი კარგათ მოეწყობაო. ამ პირობებმა შექმნეს თედო ჟორდანია და ისიც ფიქრობდა, რომ სამშობლოს წინსვლისათვის საჭირო იყო მისი დაწინაურება, ხოლო მისი დაწინაურებისათვის საჭირო შეიქნა სამშობლო ენის უარყოფა, მეგრელების არაქართველობა და მისმა ჩინოვნიკურმა აზრმაც აღიარა ის, რაც უბრძანეს, ხოლო „ისტორიკოსის“ დღიდან ისტორიულმა კალამმა ქალღმერთს გამოხატა ეს დიდებული აზრი. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ თვედორე ჟორდანიას ეს საქციელი ისე მშვედობიანათ ჩივილიდა, როგორც სხვებისთვის ჩაუვლია და ერთი სიტყვითაც ვერავინ მოიხსენებდა მას, მაგრამ მისდა საუბედუროთ ერთი არა-ჩინოვნიკური სენი დაერთო თ. ჟ-ის ჩინოვნიკურ ხასიათს. მას უნდადა თავისი მოღვაწეობის სახელი მწვერლობითაც გაემტკიცებია და ამისთვის პრესას შეეთანამაშა; მაგრამ სწორეთ ამ დროს დაუსხლტა ფეხი და „მოღვაწეობის“ ასპარეზიდან ყირამალა წამოვიდა. ეხლა ვეღარ შევლის ვერც დემეშები, ვერც წერილები რედაქციის მიმართ და ვერც იმ საბედისწერო „ოტჩოტის“ მეორე გამოცემა. არ აკმაყოფილებს მისი განმარტება დღიურ გაზეთებს, ვერ გვაკმაყოფილებს ჩვენც, რადგან მართა უსულო ანგარიშზე კი არ არის დამყარებული თედო ჟორდანიასზე შემდგარი აზრი; იქ ცოცხალ მოწმეებსაც ასახელებენ და მხოლოდ იმთ შეუძლიათ აღადგინონ „უღანაშაულოთ დასჯილი მოღვაწის“ სახელი...

მაგრამ ყოველივე ნათქვამი ბ. თ. ჟორდანიას „მოღვაწეობის“ ერთ მხარეს ფენს ნათელს. ხოლო იმის დასამტკიცებლათ თუ რა ჯურის მოღვაწეა ბ. დეისტვიტელნი სტატსკი სოვეტნიკი,*) კიდევ ბევრი მავალითები მოიპოვება მის ანგარიშს იმ ფურცლებზე, რომელიც უცვლელათ დარჩენილა (ანგარიშში 30—31 გვერდებს შუა ჩამატებულია ორი გვერდი, რომელიც ცალკე ფურცელზეა მოთავსებული და შემდეგ ჩაწებებულია. აი ეს არის მისი საბუთი). აქედან თვით დანიახავთ, რომ თ. ჟორდანია ადგია უფრო ვრცელ „სამოღვაწეო პროგრამას“, რომელიც ნამდვილ შეფერება მის მდგომარეობას. აი ეს ადგილებიც. „მიუხედავათ იმისა, რომ ცოტა ხანია, რაც საეკლესიო სკოლები დაარსდა ებარქიაში, ამ სკოლების გავლენა მოწაფეთა აღზრდაზე ზნეობისა და სარწმუნოების მხრით ძალიან თვალსაჩინოა. საეკლესიო სკოლების მოსწავლენი შედარებით უფრო კეთილდღისისა და მტკიცე სარწმუნოების მქონები არიან, უფროსების პატივისცემელები,

*) როგორც გადმოგვცეს, რადაც უცნაური შემთხვევით, სწორეთ ამ სადავო ანგარიშის შემდეგ მიუღია თ. ჟ-ის „დეისტვიტელნობა“, თვით ანგარიშს კი „სტატსკი სოვეტნიკი“ აწერს ხელს.

მდგომარეობის მიხედვით ლიტერატურის კუთხით, როცა „ჩინოვანების“ და სხვაგვარი მთავრობის წარმომადგენელი შეხედულებანი—გაჩერდებიან, ქუდას მიახლოებენ და მოწინააღმდეგეობას (გვ. 15). აი, ამ ავტორიტეტ-პედაგოგის იდეალი აღზრდის საქმეში!..

„არა სასურველ პირობათ, რომელიც სხვათა შორის აფერხებს სამრევლო სკოლების განვითარებას, განსაკუთრებით ოზურგეთის მაზრაში, უნდა ჩაითვალოს ის გარემოება, რომ ადგილობრივ ინტელიგენტებს შორის გაჩნდა ჯგუფი, რომელიც ავრცელებს ეკლესიის, მართლმადიდებელთა სამღვდლოების და სამრევლო სკოლების საწინააღმდეგო აზრებს და ხალხში თესავს ლეარდს, ამბოხებას და წოდებათა შორის სიძულვილს“ (გვ. 11. ანგარიშისა).

„ეპარქიაში ემჩნევა ჩქარი და საშიში ზრდა სარწმუნოებრივ ინდიფერენტობას, რომელიც იქამდინაც მიდის, რომ ფარულად მჭამდასანაზღა კი ქადაგებს და თანამედროვე ატიეზმსაც; უარყოფს ზნეობისა და საზოგადოების ყოველივე სარწმუნოებრივ საფუძველს. ეს მოვლენა საქმათ გამოიხატა გლეხების არეულობებში, ძარცვა-გლეჯაში, სამღვდლოებისა და ეკლესიის წინააღმდეგ პროპაგანდაში, სხელმწიფოსა და სარწმუნოების საწინააღმდეგო მანიფესტაციებში და სხვ. და ამის მოსასპობათ „საჭიროა საეკლესიო სკოლების უზრუნველ ყოფა, ბრძანებს (გვ. 46), პოლიტიკაში გართული პედაგოგი!

ყველა—ყველა, მაგრამ ეს მამადიანობის პროპაგანდა სად მოძებნა ამ შორს მჭვრეტელმა პოლიტიკოსმა?!

ამავე მიზნის და კიდევ უფრო მართო იმ მიზნითაც, რომ ჩვენს მხარე უნდა გარუსებულ იქნეს, რასაც ყველა გულწრფელი რუსის პატრიოტი უნდა იქმნებოდეს“ (გვ. 43), ბ. თ. ჟორდანიას საჭიროთა მიხედვით რაღაც პანსიონების დაარსება, საცა, რასაკვირველია, თავისი ჯურის მოღვაწეებს მოუშვადებს „სამშობლოს“.

ამავე „პოლიტიკური“ მიზნით უნდა მას ბათუმში საკვირაო სკოლების დაარსება „სარწმუნოებრივ-ზნეობრივი კითხვებით, რადგან მუშები ეკლესიის გავლენის გარეშე რჩებიან და მტაცებელ-მგლებ-პროპაგანდისტებს უვარდებიან ხელში, რომელთა ცრუ იდეები ძირიანათ არყვევენ საზოგადოების, სხელმწიფოს და ოჯახის საფუძველთ“ (გვ. 28).

ასეთია ბ. ჟორდანიას საზოგადო პოლიტიკა, მაგრამ მისი პიროვნების დახასიათება სრული არ იქნება, თუ კერძო „პოლიტიკის“ ნიმუშებიც არ მოვიყვანეთ. ამ მხრივაც საქმია მასალას იძლევა მისი „ანგარიში“, რომლის მე-11 გვერდზე ეს პატრიოტი-პედაგოგი თავისი პირდაპირი უფროსის და სულის ჩამდგმელის, დეკ. ი. ვოსტროგოვის შესახებ წერს: საოლქო ზედამხედველის თანამდებობის დაარსების შემდეგ საეკლესიო სკოლებმა დეკანოზის იოანე ვოსტროგოვის სახით მოიპოვეს უძლეველი (МОЩНЫЙ) დამკველი, რომელმაც პირადი გავლენით სავარაუდო საბჭოზე და სამღვდლოებზე და ეპარქიის უფროსთან შუამდგომლობით ხელი შეუწყო საეკლესიო სკოლებს და თავისი ხელმძღვანელობით დაეხმარა ზედამხედველებს წესიერი ორგანიზაცია დაემყარებიათ სკოლებში“. ამავე უმცროსის უფროსმა, როგორც „ანგარიშის“ 30 გვერდზე ვკითხულობთ, დაარწმუნა ფოთის საზოგადოება, „რომ იგი (დეკ. ვოსტროგოვი!) არის სამშობლო ენის წინააღმდეგნი“... ასე ლაპარაკობს თავის ანგარიშში ბ. ჟორდანიამ თავის პირდაპირ უფროსზე, ხოლო რას იტყვის იმაზე მაღლა მდგომარეულ ადგილი წარმოსადგენია, მაგრამ კმარა. ჩვენ ჟორდანიამ იმდენათ გვაინტერესებს, როგორც ზევით ვთქვით, რამდენათაც ის ჩვენი „საზოგადოების“ დამახასიათებელი ტიპია და ვფიქრობთ, რომ ამ მხრით უკანასკნელი ნიმუშები უფრო სიან-

ტერესოც არის; ბევრი არის ჩვენში ამ პოლიტიკანობის და „პოლიტიკის“ მიმდევრები, რომელთა საზოგადოება სავსებით გამოირკვევა და გამოიფინება საზოგადოების წინაშე, როცა უფრო მძლავრათ დაანათებს მისი შუქი ჩვენ ცხოვრებას.

* *

დასასრულ, კიდევ ერთი მაგალითი ჩვენი „საზოგადოების“ აზროვნების დაძაბუნებისა, რომელიც მოგვცა „ცნობის ფლის“ თანამშრომელმა ბ. ა—ლიმ. ეს ვაგებატონი კალიამ იღებს ხელში, ამ „განთავისუფლების ხანაში“, იწყებს მკითხველთან „ბაას“, ლაპარაკობს განახლებაზე და განთავისუფლებაზე, მოყავს ფინლიანდიის მაგალითი, რომელმაც მტკიცე მოთხოვნით სემი ალაღვინა და გვირგვინ ჩვენც მოვიხზოვით... „ქუთაისის სემინარიის აღდგენა და შემდეგ კიდევ სასულიერო აკადემიის დაარსება“!.. ამაზე მეტათ აზრის დაძაბუნება პირდაპირ წარმოუდგენელია! როგორც ხედავთ, კარგათ შეუღწია ავტორს დღევანდელი დღის მოთხოვნა და ჩვენ ბედს ძალი არ დავუყვს, თუ ბევრი გამოვიჩნდა ამისთანა „მოწინავე მწერლები“...

ნარი.

რუსეთის ქრონიკა

ნეტურბურგში 16 თებერვალს ჰანინის სახლსა სხლში მოხდა თავდანიარველი მოლაპარაკება მუშების მიერ ამორჩეული კაცებისა მისი შესახებ, თუ როგორ უნდა მოხდეს დეპუტატების არჩევა სენატორ შაღლოვის კომისიაში, რამქაღც ამას წინათ დაინიშნა უმადლეხი პრასნებით მუშების საჭიროებათა გამოსარკვევათ. სხლამაზე დასწრების ნება მხოლოდ ამორჩეულ კაცებს ჰქონდათ, რაც შეეხება მწერლობის წარმომადგენელთ, იმათ მხოლოდ იდი მოლაპარაკების შემდეგ ნება ღართეს დასწრებად. სხლამის განსისათავე კომისიის საქმის მწარმოებელმა აუხსნა დამსწრეთ სესხებული კომისიის მნიშვნელობა. შემდეგ მუშები შეუდგენ წინდაწინ შემუშავებულ კითხვების გარეგვს. ეველანი იმ დასკვნამდის მივიდენ, რომ იმათი ჟგუფები განტაკეუებულა: ერთმა ჟგუფმა არ იცის მეორე ჟგუფის საჭიროება, ამიტომ საჭიროთ დაინახეს თავდანიარველათ შეიარბონ მოსლანარკებლათ თვით ჟგუფები. განსაკუთრებული უურადლეა მიქეცა ბამქეულობის წარმოების, სტამების, ლიტოგრაფიების მუშების მოლაპარაკებამ, რომლებს თავჯდომარემ წინდაღება მისცა ერკას ადგომით ჰტოვი ევთ 9 ახერის მსხვერმლუბისსად, რე ერთ ხმით შესრულეულ იქნა. რეხლოდოეღების შემუშავებამდის წარმოთქმულ იქნა რამდენიმე სიტყვა, რომლებშიც აღნიშნული იყო ავგარ მოლაპარაკებათა ჰირველ ცდა, რუსეთის დღედლევისადლე კატეორეული მდგომარეობა და აკრთეე ისიდ, თუ რაზომებს შეუძლია იმათა ხსნა. აი ეს რეხლოდოეცა: „ჩვენ, შვიდი განუთილეების ამომრჩეელები, შეიკარბეთ თავდანიარველ სხლამაზე, და განვიხეეეთ რა კომისიის მუშაობის ორგანიზაცია, შემდეგ დასკნამდე მივედით: 1, რომ თქვენგან შემუშავებული წესი დეპუტატების არჩევისა ხელს კვაშლის ერთათ შევიკარბეთ, კავითავლწინათ ჩვენი საჭიროებანი და ვიარჩიათ დირსეული დეპუტატები; შეკრების თავისუფლება უნდა გვქონდეს, რომ შექმდეთ ერთათ მოლაპარაკება, საზოგადო თუ კერძო ხსისათის მოთხოვნათა შემუშავება და განხილვა; 2) თვითონ მუშაობის წესი, თქვენგან მიდებელი, გერ გავდლეგს ცარნტას, რომ ჩვენი საჭიროებანი მართლათ და სრულათ იქნება წარმოდგენილი. ჩვენი მოთხოვნანი არც ტაღტარებულა და არც შემოხვევითა ხსისათისა. არც აკტორებებს გამოუწვევია ისინი და არც უნსეელებსი მადლიანებს, ჩვენ მოთხოვნების საჭიროთ ვაცხადებთ: იცდლეს ეველამ, რა სურათ მუშებს და რას არ იძლევიან დაინტერესებული ჰირნი. ამისათვის ჩვენ ვთხოვლობთ, რომ: ა) ეველა დეპუტატები ერთათ ესწრებოდნენ კომისიის სხლამებს და არც ცალკე-კე, ბ) დეპუტატს მინიჭებული უნდა ჰქონდეს სრული თავისუფლება სიტყვისა; გ) კომისიის სხლამები

საჭარო უნდა იყოს, ე. ი. ახვარაშვილი უნდა იბეჭდებოდეს ცაქეთში უცნობურად. 3) თქვენგან მიღებული წესი მუშაობის უზრუნველ არ უფასო ჩვენ დაუბრუნების პირობების ხელ-უხლებლობას. თქვენ განცხადებებში წერია, რომ დაუბრუნების არ დასჯიან „საქმიან ცნობებისთვის“; მაგრამ თქვენ არ აცხადებთ, რა მატარებთ „საქმიან ცნობათ“. ჩვენი დაუბრუნების არ უნდა დაისჯოს, რაც არ უნდა ილხარაგან კომისიის სხდომაზე და ამის კარანტი უნდა მოგვეცეს. მხოლოდ მაშინ დაუბრუნებთ, რომ ჩვენ დაუბრუნების სანტიმრო არ მოკლეს, როცა მოთხოვთ მთავრობას განათავისუფლოს ჩვენი ამხანაგები, რომელნიც პირველ ანგარიშს დატრუსავენ ჩვენი ინტერესების დაცვისათვის, და როცა ჩვენი ამხანაგები მართლაც თავისუფლები იქნებიან. 4) თქვენგან მიღებული წესი დაუბრუნების არჩევას წარმოადგენს ჩვენი თავისუფლების უფლებას ანთმევის თავიანთი წარმომადგენლები უფლებთ კომისიაში; ამათი მდგომარეობა უგეტესი არ არის; პირიქით, ხშირად უარესად არის, ვიდრე დიდ ქარხნებში მომუშავეთა. ჩვენ გვსურს, რომ იმათაც წარმოუდგინონ კომისიის თავიანთი საჭიროებანი. ამიტომ ვითხოვთ, რომ იმათაც ქონდეს უფლება დაუბრუნების არჩევას.

ეგულა ამ მოთხოვნის ასრულება შეეძლიათ პირადად თქვენ: დიდი უფლები და ძალა გაქვთ მონიჭებული. თუ მთავრობას გულწრფელად და სერიოზულად სურს მუშების მდგომარეობის შეცვლა და მათ არსებით საჭიროებათა დაკმაყოფილება ჩვენს მოთხოვნებს დააკმაყოფილებენ. პასუხს მოგუხდით 18 თებერვალს 12 საათამდე. თუ ამ დაკმაყოფილებას, უარს ვამბობთ დაუბრუნების არჩევას. თქვენ მიერ შემუშავებული პირობებში მუშების წარმომადგენლები თავისუფლად ვერ იმუშავენ კომისიაში და ამიტომ დაუბრუნების არჩევანი არ წავაო. („რუს. ვეღ“.)

როგორც ვიცით, 18 თებერვალს სენატორმა შადლოვსკიმ მუშებს გამოუცხადა, რომ ბევრი ზემო აღნიშნული მოთხოვნათაგანი არ შეიძლება შეწყინებულ იქნას, რადგან კომისიის და მის თავმჯდომარეს ამის უფლება არა აქვს მინიჭებული. და რადგან ცნობა ვერ უფლებს შვიდმა უარს განცხადებდა დაუბრუნების არჩევას, ამიტომ კომისია თავის თავს გაუქმდა. ამის გამო ხელმწიფე იმპერატორმა 20 თებერვალს უმადლესად ბრძანა: კომისიის მოქმედება მისაზომად იქნას.

ამინათ, ასე ხანმოკლე იყო იმ კომისიის არსებობა, რომელსაც ბევრი, შეიძლება, იმედის თვალთ შეეჭვებოდა.

13 თებერვალს მოხდა სახორცადო კრება პალატის კეპების ამშენებელ მექანიკოს ქარხნის ხელმძღვანელ და მუშათა, რომელსაც წარმომადგენლები უნდა ამოეჩინათ სენატორ შადლოვსკის კომისიაში. სულ შეკრები 4000 კაცი. იქვე არჩეულმა თავმჯდომარემ მიმართა კრებას წინადადებით, რომ ქვეყნის მხედრით მოეხსენებინათ 9 ანგარიშ მოკლე ამხანაგები. ეგულაზე უწინ ილხარაგა მუშები, ხველვ ლახტიანმა. ორატორმა შემდეგი სიტყვით მიმართა კრებას:

„ამხანაგებო! ხელმწიფე იმპერატორის ნებისამებრ ჩვენ შევიკრიბეთ აქ, რომ საბოლოოდ ავირჩიოთ ჩვენი ქარხნის მუშების საგან ამოჩვენებელი-დაუბრუნებელი, რომელსაც მონაწილეობა უნდა მიიღონ სენატორ შადლოვსკის მუშათა კითხვის მომწესრიგებულ კომისიაში. ჩვენ მიერ არჩეულები კარგად უნდა იცნობდნენ ქარხნის მუშების უფრო-ცნობადობის უფრო-ფასად, მათ უფრო-ფასად მხრით ნათელ უნდა უფრო ეს კითხვა. ჩვენ მიერ არჩეულებმა უნდა დაუბრუნებინონ, რომ შესაძლებელია ჩვენი მოთხოვნები დაკმაყოფილება ისე, რომ ქარხნის პატრონის ზარალი არ მიეცეთ. უმთავრესი კითხვები თქვენ ისე კარგად იცით, რომ მათი განმეორება შეუძლებელია არ მიმჩნიათ. მხოლოდ ვიტყვი, რომ ჩემი მხრით ჩემს და ჩემი ამხანაგების სეკრეტად ისეთ კაცს მივანდობ, რომელსაც გარკვეულად უნდა ესმოდეს შემდეგი კითხვების მნიშვნელობა: 1) 8 საათის სამუშაო დღე. 2) დაწესება შრომის შემფასებელ კომისიის, რომელიც მუშებისაგან უნდა შედგებოდეს. 3) გადადება

1 მანათლის შავი მუშების დიდი ქარხისა. 4) სიტყვის, კრების და ბეჭდვითი სიტყვის თავისუფლება. 5) გაფიცვით თავისუფლება, რადგან მხოლოდ ამ საშუალებით შეუძლია რუსის მუშას იმ ცხადება გასვლა, რომელიც ჩვენ და ჩვენს შვილებს აღმინებურ არსებობას მოგვანიჭებს. კიდევ ვიმეორებ: დაუბრუნებელი სინდისით პირნათლად შეუდგეთ ჩვენი დაუბრუნების არჩევანს“.

ამ სიტყვამ დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა მსმენელებზე. ორატორს წამ და უწამ აწვევდნენ დახარაგს შემდეგი კომისიის შემადგენლობის წევრად და სხვა. („რუს. ვეღ“.)

კ. კურსკომ 11 თებერვალს ეგულა სასწავლებლების შევირდების საწავლისთვის თავი დაუხებობათ და მთავრობისთვის თავიანთი მოთხოვნები წარუდგინათ. პირველი კომისიის შევირდები 12 თებერვალს შემწვევით სწავლა და ქალების კომისიისაგან წასვლან, მაგრამ ქალებისთვის კარგი დაუბრუნება მთავრობის და ქუჩაში არ გაუშვია. არ გაუშვია აგრევე რეალურ სასწავლებლის შევირდებიც, მაგრამ მათ გაუმტრევიან ფანჯრები, კარები და კარში გასულან. თანდათან ეგულა სასწავლებლების შევირდები შეერთდნენ. პოლიცია პირველად არ შეხებია იმათ, მაგრამ, როდესაც მთელი ტროცკი შევირდების მოსკოვის ქუჩისაგან წასვლა, პოლიცემიტრის ბრძანებით, მოსწავლეებს დატყვევებინათ თავს პოლიციელები, უნდა შეთავაზდნენ ხელებით ხელში და დარაგები და, აი, აქ მომხდარა სასწავლებლის ამბავი. ბავშვებს ცემდნენ თავპირში, ისინი ფეხქვეშ უფრადობდნენ გამხეცვლად პოლიციელებს, რომლებიც იმათ ათრევდნენ და ფეხქვეშ თვალდებნენ. ერთი 11 წლის ბავშვი წაუქვევია დარაგს, ამოუღვია ფეხქვეშ, წავლავა ფეხში ხელი და ქუჩის ქვეყენილზე დაუნარცხებია საწავლი ბავშვი თავით. ეგულაფრის აღწერა შეუძლებელია, უმეტეს კორესპონდენტი.

ამ დროის უკანასკნელი მოქმედება წითელ მოედანზე მომხდარა. აქ პოლიციის საშუალოდ გამოევირდა წინაწინვე მომხდებული და გაწრთვანი ბრბო უახსრების, წეროდ შედქენების და უსაქმურათ მოხეტიალეთა. ესენი რომ გაფიცულ შევირდებს ცალხვით არ ვერდებოდნენ, ცემდნენ უფრო-ფასად მოსწავლეს. ერთ სტუდენტს ისე ცემეს, რომ ცოცხალ-შევირდები ხელით წაიღეს სახლში. ამბობენ, მოკვდაო კიდევ ერთი გამხეცვლი გამოესარხლა ბავშვს, რომელსაც საშინლად ცემდა პოლიციელი. მოქალაქე უახსრება: „ხომ ხელდავ, პოლიცია კი არა ცემს შევირდებს, არამედ უბრალო ხალხი, რომელიც იფარავს თავის მეფეს, შენ კი განაზიან მომხდარე ხარო“, და დაუშინა იმისც. პოლიცია ხელსაც არ ანძრევდა. სადაც ვაქს ასე დახარავდნენ მეფის „დამკვლავა“: „რა კარგი იქნება, რომ ხვალაც ასეთი საშუალო გაგვიხდეს: არაფერ დაგვაფიქნეს და თითო მანათი დაგვირავსო“. თავის უფრო-ფასად გამოვირდა, რომ ბოქსულს აღქმევეს ბრბოსთვის მიუზრთავს: „მადლობელი ვარ, ძმებო, დახმარებისთვისო“. ერთს მოხუცებულს უახსრება საბჭოს კრებაზე: „სამინელი ამბები გნახე: 10, 11, 12 წლის ბავშვებს თავპირს უსისხლანებდნენ, მით ათრევდნენ, ფეხქვეშ თვალდავდნენ, თმებს კლავდნენ; სახლში რომ დაბრუნდი, ჩემი პატარა შვილი გვერდებ ჩამტრეული, თავპირ გასისხლანებული დამხვდა; იქნება საუკუნოდ დასახიჩრებელიც იყოსო. „დემოკრატო!— განცრძოლ მოხუცმა— ერთი ჩემი შვილი მორეულ-ადმოსავლეთში სისხლსა ღვრის საშობლობისთვის, მეორე შვილის სისხლს აი აქ სახლში აქცევს პოლიციაო“. („რ. უ“).

უცხოეთის ქრონიკა.

საზარანგბითი. როგორც წინათაც იყო გამოცხადებული, მთავრობამ შეიმუშავა პროექტი ეკლესიის სახელმწიფოსაგან გამოყოფაზე. ამ პროექტს მტრად დიდი და სერიოზული მნიშვნელობა აქვს. ამ რეფორმის დედა-აზრი და მნიშვნელობა შემდეგია: დღეს საფრანგეთში კათოლიკე ეკლესიის მინიჭებული აქვს ყოველგვარი უპირატესობა და უფლებები, რომ-

გორც სახელმწიფო ეკლესიას. საფრანგეთის მოხელეთა იერარქიაში კათოლიკე სამღვდლოება, როგორც ჩვენში მართლმადიდებელი სამღვდლოება, წარმოადგენს ცალკე უწყებას, რომელიც ემორჩილება სარწმუნოებათა მინისტრს, იღებს ყოველ სახელმწიფო ხაზინისაგან თავის შესანახავად 40 მილიონ ფრანკს, ცხოვრობს სახაზინო შენობებში, საკუთრივ ფლობს სახელმწიფოს ხარჯზე გაკეთებულ ეკლესიებს, საეპისკოპოსო და სხვა საეკლესიო შენობებს და სხ. და სხ. სამაგიეროთ ეს სამღვდლოება რამდენიმე ემორჩილება სამოქალაქო მთავრობას. ვატიკანთან შეთანხმებით სარწმუნოებათა მინისტრს შეუძლია დანიშნოს ეპისკოპოსები და არქიეპისკოპოსები, და ეპისკოპოსებთან შეთანხმებით კი—ეკლესიების წინამძღვრები და მღვდლები. მაგრამ მას არა აქვს უფლება დაითხოვოს ისინი სამსახურიდან, ან გადაიყვანოს ერთი ადგილიდან მეორეზე.

ეკლესიის გამოყოფის შემდეგ კათოლიკე სამღვდლოების უფლებები ისპობა და ყოველგვარი სავალდებულო დამოკიდებულება ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის ქრება. სახელმწიფო თავდები ხდება, რომ სინილისის და სარწმუნოების თავისუფლება ყველასაუფის უზრუნველყოფილი იქნება. ვინც ამას დაარღვევს, სახელმწიფო იმას სასტიკათ დასჯის, მაგრამ თითონ არ ერევა წირვა-ლოცვის და სარწმუნოების საქმეებში. სარწმუნოებათა სამინისტროს ხარჯთაღრიცხვა ისპობა; ისპობა აგრეთვე ყოველგვარი სუბსიდიები, ყოველგვარი ნივთიერი დახმარება, რასაც აქამდის აძლევდნენ კათოლიკე სამღვდლოებს ქალაქების თვითმართველობები. ყველა ეკლესიები და საეკლესიო შენობები უნდა წაერთვას სამღვდლოებას და გადაეცეს სახელმწიფოს და ქალაქების თვითმართველობებს. ყოველგვარი ზრუნვა სარწმუნოების საქმეებისათვის და წირვა-ლოცვისთვის გადადის ნება-ყოფლობით შედგენილ ასოციაციების ხელში. ეს ასოციაციები აშენებენ ეკლესიებს, იწვევენ მღვდლებს და იძლევიან საშვალღებს სამღვდლოების შესანახავათ და სამღვდლო პირების აღსაზრდელათაც. სახელმწიფო მიიღებს ზომებს იმის შესახებ, რომ ეს ასოციაციები არ გადაცდნენ თავის დანიშნულებას. ამ მიზნით სახელმწიფო უკრძალავს იმათ პოლიტიკაში გარეგანს. ეკლესიას გარეთ ეპისკოპოსებს და მღვდლებს, როგორც რესპუბლიკის სრულ უფლებიან მოქალაქეთ, შეუძლიათ ითანამშრომლონ გაზეთებში, წარმოიტანონ სიტყვები პოლიტიკურ მიტინგებზე და საზოგადოათ მიიღონ აქტიური მონაწილეობა პოლიტიკურ ცხოვრებაში; მაგრამ ეკლესია დანიშნულია მხოლოთ ლოცვისათვის, და სამღვდლოებას ფორმალურათ აკრძალული აქვს წარმოიტვას იქ პოლიტიკური ქადაგება, წარითხოს ან გააკრას პოლიტიკური ხასიათის მანიფესტი ან მოწოდებანი.

ამაირათ, ეს ახალი პროექტი არღვევს საუკუნოებით შექმნილ წეს-წყობილებას საფრანგეთის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. ამიტომ მთავრობის აზრით იგი ერთბაშათ არ უნდა იქნას სასებით განხორციელებული. მისი განხორციელება თანდათან და ნელ-ნელა უნდა მოხდეს.

* *

მძაკს, მეზიზღება ეს სამყარო ბნელით მოცული, ვერ ვპოვებ შვებას ერთ წუთშიაც მწარ დაჩაგრული; გული მიკენის, გული მიძგერს ცეცხლ-აღზნებული და დრტინავს, შვოთავს სიმწარისაგან ხუთილი სული!.. გაქრი წყვდიადო, თან წარიღე ტანჯვა-წამება, ჩვენ შენსა ნაცვლათ განთიადი მოგვევლინება! მალლა ზეციდან შევბის ნამი დაგვედინება და ჩვენ გმირთ საფლავთ ია-ვარდნი მოეფინება!..

ტანჯულ მოძმეზე, დაჩაგრულზე გული მიკვდება, მისსა ტირილზე მეც თვალები ამიკრემლდება, ნოთოლოვარე გულში ბრაზისაგან ცეცხლი მიჩნდება და დავიძახებ აღღვებით—ძირს ბოროტება!..

გაქრი წყვდიადო, თან წარიღე ტანჯვა-წამება, შენს მაგივრათა განთიადი ამოშუქდება; მალლა ზეციდან ცელქი ნამი დაგვეპკურება და ჩვენ გმირთ საფლავთ ია-ვარდნი მოეფინება!..

ჩანგისა ჟღერა, წკრიალ-სიმღერა ვერ მანუგეშებს, სატრფოს აღერსი, წყნარი ლილინი ვერ აღმაფრთოვნებს, ანკარა წყარო, მოჩქრიაღე ვერ მომბანს წყულულებს, სანამ არ ვნახებ გამარჯვებულთ მებრძოლთა გმირებს!..

გაქრი წყვდიადო, თან წარიღე ტანჯვა-წამება, ჩვენ შენსა ნაცვლათ განთიადი მოგვევლინება, მალლა ზეციდან შევბის ნამი დაგვეპკურება, და ჩვენ გმირთ საფლავთ ია-ვარდნი მოეფინება!..

ნ. ვევიციშვილი.

ფელექსონის მაგიერნი.

(ქართველი დეკადენტი, Timeo Danaos. Pardon! საკვირველი ცვლილება).
„გამოჩნდა ერთი კაცი“, (იხ. „ივ.“ № 4) რომელსაც შეეცოდა „ივერია“, „გამოჩნდა მეორე კაცი“, (ibid) რომელმაც ამ გაზეთის გამომცემლობა იკისრა, და გამოჩნდა... მესამე კაცი, რომელმაც რედაქტორობა მიიღო თავის თავზე. ეს მესამე კაცი „გამოჩნდა“ დიდის გაქირვებით და ვივაგლახით, მარა როგორც იქნა მაინც „გამოჩნდა“ და ნამეტანიც „გამოჩნდა“.

ჯერ იყო დაპირველ ნომერში იმ დალოცვალმა „რედ.“-მა იმ ხელა მოწინავე წერილი დაბეჭდა, რომ ღმერთს გეფიცები, რომ შეხედო, შეგეშინება!

ხუთი სვეტი უშველვებელი გაზეთისა თავიდან ბოლომდი გამოქინქხულია შავი ასოებით; ასოები, რასაკვირველია, ისეა გადაბმული ერთი მეორეზე, რომ—თუ რამდენიმეს ერთათ ამოიკითხავ, გამოვა სიტყვა, და—თუ თავს შეიწუხებ და რამდენიმე სიტყვასაც შეაკავშირებ—წინადადებას მიიღებ.

შემდეგი შრომა ცოტა უფრო საძნელაა. ახლა უნდა გცალაო, რომ წინადადებიდან აზროვნების პროცესის შემწეობით რაიმე აზრი გამოიყვანო. მაგრამ ბატ. „რედ.“-ს აქაც ისეთ ნაირათ მოუხერხებია, რომ თითქმის ესეც შესაძლებელი ხდება: ყველა ფრაზას, გარდა ერთი-ორისა, აქვს ელისი აზრი.

უკანასკნელი სტადია შენი შრომისა, ნურას უკაცრავათ, მარა ყოვლად უნაყოფოთ ჩაგივლის.

ბევრიც რომ ეცადო წინადადებიდან გამოყვანილი აზრების თავის მოყრას და ეგრეთ წაღებულ „მიმართულებას“ გაგებას, მაინც ვერაფერს გახდება.

მე კი ვგრძნობ, რომ ბ. „რედ.“-რი „ეგრეთ წოდებულ“ დეკადენტი უნდა იყოს და, რა თქმა უნდა, გაზეთის მიმართულებაც დეკადენტური იქნება.

თუ ჩემი არ გჯერა, ამოიკითხე „რედ.“-ის წერილიდან შემდეგი წინადადება: „ეროვნული კულტურა და პოლიტიკური დემოკრატიული ჩარჩო“ და შეადარე ეს ფრაზა შემდეგ დეკადენტურ ფრაზებს: „თეთრი მწუხარება, ცის ფერი სიყვარული და წითელი აღტაცება“. არც ახლა გჯერა? თუ არ გჯერა, ნუ გჯერა!

რაც შეეხება წერილის იმ ადგილს, სადაც გაზეთთა „ივერია“ „მშრომელი ხალხის ინტერესების მებაირალტრობაზე“ ლაპარაკობს და „ენერგიულ მომხრეობას და ქომაგობას“ პირდება იმავე მშრომელ ხალხს—აქ მაგონდება ერთი ძვე-

ლი რომაელის კლასიკური სიტყვები და უნებლიეთ ვიმეორებ: Timeo Danaos, et dona ferentes!

„ჯერ იყო და პირველ ნომერში“ მეთქი— ასე ვამბობდი მგონი ამ წერილის დასაწყისში, მარა, წარმოიდგინეთ ჩემი გულ-მაგიწობა, ეს გარემოება, სრულიად აღარ მომაგონდა და „ჯერ იყო“-ს „მერე იყო“ დროზე ვეღარ მივადევნე. არა უშავს რა! რუსების არ იყოს: лучше поздно, чѣмъ никогда-“ო, დრო—გასული „მერე იყო“ ახლა იყოს!

ივერიის მეოთხე ნომერში, შეამჩნევდით, რა თქმა უნდა, ბ. ფ. გოგინაიშვილის ფელეტონს. შეამჩნევდით და წაიკითხავდით კიდევ, რასაკვირველია. როგორი შთაბეჭდილება მოახდინა თქვენზე ფელეტონმა... pardon! ფელეტონმა კი არა, ფელეტონის შესავალმა?

მე სწორე მოგახსენო ძალიან მომეწონა ეს შესავალი. შეამჩნიე, მკითხველო, როგორი გულუბრყვილო ღირსიკული კილოთი იწყება ფელეტონი?

ბოდიშებსა და პარდონების დასასრული არ აქ: უბოდიშოთ არაფერს არ იხსენიებს ამ ფელეტონში ავტორი,—არაფერს გარდა ერთი გარემოებისა, სადაც, მგონი, ყველაზე უფრო საჭირო იყო ბოდიშის მოხდა!

ბატ. ფ. გოგინაიშვილი მოკლეთ გადმოგვეცემს გაზ. „ივერიის“ განახლებების პროცესის ისტორიას და უბოდიშოთ ამბობს, რედაქტორობა მე ვიკისრეო!

აქ კი, მე ვამტკიცებ, ბოდიში აუცილებელი საჭირო იყო. რატომ?

რატომ და ამიტომ, რომ „მან იცოდა და იცის თავისი მტირე ძალ-ღონე და არასოდეს ფიქრათაც არ გაუფლია გულში, რომ მისი შრომით გაზეთს იმდენი ღირსება მიემატოს, რომ იგი იღვალურ (?) და საქმეზე ორგანოთ შეიქნეს და როგორც საზოგადოებისა, ისე იმ საპატიო პირთა (რომელთაც მას რედაქტორობა თხოვეს) განვითარებულ გემოვნებისა და მაღალ მოთხოვნილების დამაკმაყოფილებელი გახდეს“ (ივე. № 4).

ერთი სიტყვით ფ. გოგინაიშვილი, თუმცა დარწმუნებულ იყოფილა, რომ გაზეთს რიგიანათ ვერ გაუძღვებოდა, მარა რედაქტორობა მაინც უკისრია.

ამ ნაირი წინ დაუხედაოა ასეთ სერიოზულ საქმეში არ უნდა იყოს საქმეობარი და მიკვრს, რათ მოიქცა ასე ბ. გოგინაიშვილი.

მისი არ ვიცი და მე კი ვიტყვი ჩემ შესახებ, რომ ბევრიც რომ მარწმუნონ მანჯურის ჯარის მთავარ—სარდილობა იკისრე და საქმე გამოკითვდება, ამას ვერავითარი გემოვნება განვითარებული და მაღალ მოთხოვნილებიანი საპატიო პირები ვერ დამაჯერებენ.

კარგი, ვთქვათ, ბ. გოგინაიშვილს შეეცდომა მოუვიდა და დათანხმდა რედაქტორობაზე, მაგრამ სხვაში რომ ამდენ პარდონებს იძახის, აქ ერთი მაინც გამოემეტებია!

მაგრამ მარტო ბ. გოგინაიშვილისათვის არ არის საჭირო ბოდიშის მოხდა და პარდონების ძახილი. ერთი პარდონი მართებს იმ ვაჟბატონებსაც, რომელნიც ამ ორი-სამი წლის წინათ ცხარე ცრემლებს აფრქვევდენ გურიის ვითარების შესახებ.

„ხალხი გაირყენა“, „ძმა ძმაზე აღდა“, „ნელოუქები და ნეულანჩიკები გამეფდენ გურიაში და გამათახსირებულ თესლს თესვენ ხალხში“, „ყაზახები ქუვიდან შეშალეს“, „ამას მთავრამაჟ ყურადღება უნდა მიაქციოს“, „გარყენილება უნდა ამოიფხაროს“ და სხვა. სად ბრძანდებიან ახლა ეს მწარე ცრემლით მომტირალი ვაჟბატონები?

ისინი ახლაც აქ გახლავან, მარა სულ სხვა ხმაზე ქიკიკობენ. ამა ყური დაუგდეთ:

„ვაშა გურია“! გურია ათვითცნობიერდა“, „განვითარდა“, „მონურ ფარგალში ვეღარ თავსდება“ „გონებრივით დაწინაურდა“ და სხვ.

კი, მარა—სირცხვილი? სირცხვილი სადღაა?

როგორ მოხდა, რომ გამარყენელმა და გამათახსირებელმა თესლმა ასეთი საქმეობარი ნაყოფი გამოიღო?!

ბოდიში, ვაჟბატონებო, ბოდიში!

თავუნა.

მასუსხი თავუნისას.

მივიღე დაო, თავუნია, შენი წერილი, გადავიკითხე, დავეიქრდი და დავკრივე კბილი. ვეღარ ვისვენებ, ბრაზისაგან გული მიკვდება. ოხ, ღმერთო, ღმერთო, ვინა შრომობს და ვინ სუქდება! ჩვენ ხომ ბევრნი ვართ, სიმართლევ და ძალაც ჩვენია. შორს ჩვენგან შიში, რას დავვაკლებს კატა კბენია! ისიც დიდია აქამდისინ რაც სისხლი გეწოვა, რაც გვატყუილა, დედანაცვლის ძუძუ გეწოვა. ეხლა კი დროა, ჩემო დაო, რომ გონს მოვიდეთ და თეთრ თავგების მაგიერათ ჩვენ შევიკრიბნეთ. ჩვენზევე ზრუნვა ჩვენ გვეკუთვნის კანონიერი, თუ არ დაგვთანხმდენ, განვეუცხადოთ ბრძოლა ძლიერი. აბა, დობილო, გადავაბათ კული კულზედა, შეერთებულნი, იერიშით მივიდეთ ზედა. შორს ჩვენგან შიში! შემოკრებით თავგნო, დროა დამდგარი, რადგანაც ასე სურთ, მაშ, თავგნო, ბრძოლა, ბრძოლა მედგარი!

მიწდგინს თავი.

მუშათა კავშირები.

(იხ. „მოგზ.“, № 6).

I.

მე 18-ე საუკუნის მეორე ნახევარში ინგლისის მრეწველობამ ფართოთ მოიღვა ფესვები, იყუო სწრაფი და შეუწყვეტელი აყვავება და მსოფლიო ბაზრის სრული მეუფე შეიქნა. ვრცელი ბაზრის მოსაპოვებლათ და ზედ გასამაგრებლათ სასტიკი კონკურენცია აიძულებს მრეწველთ მეტი სისწრაფე შეიტანონ წარმოებაში, ცოტა ხნის განმავლობაში მრავალი საქონელი დაამზადონ და თანვე სიაფით ყველასათვის ხელმისაწვდომი და მიმზიდველი გახადონ ნაწარმოები. ამ მიზნის მიხვევა შეიძლებოდა უმთავრესი წარმოების გაუმჯობესებით, ტენიკის განკარგებით და, მართლაც, მე 18-ე საუკუნის მიწურულში მრავალი გამოგონებანი საშუალებას აძლევდნ წარმოებას მეტის სისწრაფით და ნაკლების ხარჯით აუარებელი გაიფეხული საქონელით მოფინონ მთელი ქვეყნიერება. თავდაპირველათ შემოვიდა ხმარებაში საართავი მანქანა ღვენი. ეს იყო 1764 წელს. 1771 წელს, წყლის ძალით აამოძრავეს ახალი მანქანა. მხოლოთ 1774 წელს ორივე ეს მანქანები ერთათ შეაერთეს და აამოძრავეს ერთათ რაოდენიმე ათასი ჯარა. საბოლოოთ განაძევა ძველი წარმოების ნოღადვი და ახალი წარმოების საფუძველი ჩაუდგა უატის მიერ ორთქლის ძალის მოხმარებამ. 1785 წელს ორთქლის ძალა საართავ და საქსოვ მანქანას მოახმარეს და მის შემდეგ თანდათან, სწრაფი ზრდა განვითარება წარმოების ტენიკური მხრის მეტათ საგრძნობელი, თვალსაჩინო ცვლილებას ახდენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, სპობს და ანადგურებს ძველ ურთიერთობას, აღდებს და ამაგრებს ახალ წარმოებას, ამყარებს ახალ განწყობილებას და მით მთელ სოციალურ წყობილებას ახალ ურთიერთობის ფეხზე აყენებს. წარმოების ყველა დარგი საოცარი სისწრაფით ვითარდება, ვაჭრობის ასპარეზი დლითი ღღე ვრცელდება და ამ სივრცის საჩქაროთ გასავლელათ მიმოსვლის, ურთიერთობის საშუალებაც ვითარდება. გემები, რკინის გზები, ფოსტა-ტელეგრაფები ობობას ქსელივით მოედო

ქვეყანას და დაუახლოვა ერთმანეთს შორეული ქვეყნები, გადააბა დღემდე მოწყვეტილი კუთხეები, ამოძრავა მოძრაობას შეუჩვეველი მცხოვრებლები, დაბადა მრავალი ინტერესები, შექმნა ცხოვრების მრავალფეროვნება. ამ ნიადაგზე ფრთა შეისხა მსხვილმა წარმოებამ, შეიპარა წარმოების ყოველდღეში, გამოყარა მომუშავე წვრილი მწარმოებელი ქუჩაზე სამუშაოს საძებნელათ, მორეკა სოფლებიდან „ბედის მაძიებელი“; ერთი სიტყვით, საქირაო მუშათა რაზმი შექმნა და ამ რაზმის წყალობით თავისი სამრეწველო გეგმის შესრულებას მეტი რიხით, მეტი გაბედვით შეუდგა. დღევანდელი მუშა არ გავს თავის წინანდელ თანამომესს, მას აღარა აქვს გამდღრების იმედი, იგი ვერ გადადგამს ფეხს მეორე კლასის საზღვარში, ის იძულებულია თავის კლასის ფარგალში დარჩეს, მისი ინტერესებმა შეისისხლოხროცოს, მით ინუგეშოს და მუდამ მტრული, მოწინააღმდეგე თვლით უტკიროს მეორე ნაპარზე მდგომ, ცხოვრებით კმაყოფილთ გროვას. მათ შორის დიდი უფსკრულია; ეს უფსკრული ღრმადდება, ეს უფსკრული ფართოდდება. ამ უფსკრულზე გადამდგარი მოწინააღმდეგენი საბრძოლველ იარაღებს იმასკილებენ... მანქანამ შესაძლებელი გახადა ქალ-ბავშვთა მუშაობა, მანქანამ აუარებელი მწარმოებელი უმუშევრათ ქუჩაზე დაყარა, მანქანამ შეამოკლა სამუშაო ქირა, გააძვალა სამუშაო დღე, გააჩადა ქალაქებში ბინძური, მოშამული, უპაგრო ბინები მუშებისათვის, შეიტანა შიგ გარყენილება: სხეულის ვაჭრობა, ლოთობა, სიცრუე, ორპრობა; „მე 18-ე საუკუნის მიწურულია მე XIX-ე საუკუნის ხეყვარადეო, — ამბობს ერთი გეონომისტი!) — „მუშების სიღარიბე და ტანჯვა-წვალება უმაღლეს წერტილამდე ახწვეს: მცირე ქირა, საოცარი გრძელი სამუშაო დღე, ცუდი ბინები და სახელოსნოები, გადამეტებული შრომა და ცუდი მოპყრობა, ნამეტურ ქალების და ბავშვების, პროფესიონალური სენი, ტიფი, ქლექი, ფიზიკური დამახინჯება, დაღუპული ოჯახები, არავითარი აღზრდა და სწავლა, პირუტყველი სქესობრივი დამოკიდებულება, მუდმივი ლოთობა, ღენჩული მოზრჩილება, სასაწარკვეთილება. ამნირათ შედგა მრავალი მილიონი ხალხი — პროლეტარიატი“. საოცარი სურათია! ეს სურათი მიმიღო ლოდით აწვით კისერზე ყველა ამ ტანჯულთაგანს და ვერ გამორკვეულიყვენ: რათ ხდება ას, ვრა საშუალება უნდა ესმარათ ჩვენი ცხოვრების გასაუმჯობესებლად. ირგვლივ რადაც არა ჩვეულებრივი მოძრაობა ხდებოდა, ყველგან და ყველაფერს ცვლილება ეტყობოდა და მასთან ერთათ მათი ცხოვრება მწარდებოდა, მშვიერ-მწყურვალნი გარყენილების წუშპეში იხრჩებოდენ. აი სწორეთ ასეთ ხანაში დაურჩათ ინგლისის პროფესიონალურ მუშათა კავშირებს ანუ როგორც მათი უწოდებენ ტრედ — იუნინონებს არსებობისათვის ბრძოლის დაწყება. ასეთი კავშირების გაჩენა შესაძლებელი იყო მას შემდეგ, რა რომ ერთ ქარხანაში ერთ და იმვე საქმეს ეწეოდა მრავალი მწარმოებელი. ამ მწარმოებელთა შორის საერთო გაქირვების დროს შეერთების აზრი ადვილათ დაიბადა და ამიტომ კავშირებიც იქ გაჩნდნენ პირველათ, სადაც მსხვილი წარმოების მოკერობა ერთ ადგილას ყოველივე საკუთრებას, საწარმოვო იარაღებს მოკლებული მუშებმა. შრომისა და კაპიტალის გათიშვა, დაპირდაპირება დასაწყისია აგრეთვე მუშათა კავშირების გაჩენის; ეს უკანასკნელი შრომის ინტერესების დასაცველათ მოვლენილი უნდა დაეპირდაპირებინათ კაპიტალის ძლიერებისათვის. „მუშათა კავშირები რომ მხოლოთ იქ ჩნდებოდა, სადაც თავმყერილიყვენ საწარმოვო იარაღებს მოკლებული მუშებო“, ამბობენ ინგლისის მუშათა კავშირების ისტორიის საუკეთესო მკოდნე ს. და ბ. ვებნი, „იმიტომ მტკი-

ცდება, რომ ასეთი კავშირები არ შემდგარა არც ერთ წარმოებაში, სადაც ასეთი გათიშვა შრომისა და კაპიტალის არ მომხდარა“. ¹⁾ „ისეთი საზოგადოების გაჩენა, რომლის მიზანია წინააღმდეგობა გაუწიოს მრეწველებს, შესაძლებელია მხოლოთ მაშინ, როცა პირადი დამოუკიდებლობა და ხასიოთის სიმტკიცე სუფევს“ ²⁾. ჩვენ უკვე ვიცით, რომ მწარმოებლის საწარმოვო იარაღებისაგან განშორება, პირადი დამოუკიდებლობა და კაპიტალის განუკითხველი თარეში მე-18-ე საუკუნის მიწურულში ძლიერდება. სწორეთ ამ დროს აღმოცენდა ინგლისში მუშათა კავშირებიც. ამ დროს დაიწყო ტრედ-იუნინონებმა გაჩენა, ზრდა-ვითარება და ეს ზრდა ვითარება, კანონმდებლობის მუხრუქებში ხშირათ იწურებოდა; 1799 წელს სრულიად აიწურა; ამ წელს გამოიკა კანონი, რომლის ძალით ყოველნირი კავშირები აღკრძალული იყო, მხოლოთ კავშირების ქონება სახელმწიფო კუთვნილებათ იქმნა ცნობილი. ამის დასამტკიცებლათ 1800 წელს კიდევ გამოიკა კანონი, რომელიც კატორგას უქადის ყველა იმით, ვინც რომელიმე შეერთებაში, კრებაში, კავშირებში, რომლის მიზანი სამუშაო ქირის მომატება იქნება, მონაწილეობას მიიღებენ. სწორეთ ამავე დროს მოისპო ის კანონი, რომელიც ხელოსნებს იცავდა გადამეტებულ შრომისაგან. ერთი სიტყვით, მოისპო შრომის დამცველი კანონი და ამავე დროს აიკრძალა შრომის პირობების გასაუმჯობესებლათ ყოველივე კრების, მოლაპარაკების, კავშირების შედგენა. ინგლისის მთავრობამ, საფრანგეთის რევოლუციით დაზიანებულმა უკიდურეს ზომებს მიმართა ხალხის დასარბევით, ასლაგმავათ, დასაბეჩავებლათ.

„მართალია“, — ამბობს ვები, — „კანონით მრეწველთა კავშირებიც აღკრძალული იყო ისე, როგორც მუშების, მხოლოთ, ჯერ კიდევ რომ წარმოემდგინათ კანონის აღმსრულებელთა მიუდგომლობა, მაშინაც არაფერს საშიშს წარმოადგენდა ეს კანონი მექარხნისათვის, რადგან თავისთავით ერთი მექარხნე მუშათა მთელ კავშირს უღრის თავისი ძლიერებით. მაგრამ მსაჯულებიც ხომ მიდგომით სჯიდნენ საქმეს“... „არავინ არ სჯიდა დანების ქარხნების პატრონებს, როცა მათ 1814 წელს შეადგინეს საჯარო „შეფილდის საეპქრო და სამანუფაქტურო კავშირი“. ამ კავშირის წესდების ძალით ვაჭრებს და მექარხნეებს აღკრძალული ჰქონდათ შეფილდის ნაწარმოებში იმაზე მეტი ფასი მიეცათ, რამდენსაც წინა წლებში აძლევდნენ; ამ უკანონო ხელმეკრულობის დარღვევისათვის დანიშნული იყო ჯარიმათ 100 გირვანქა სტერლინგი. სულ იმ დროს განმავლობაში, მაშინ, როდესაც ათასობით მუშები ისჯებოდნენ კავშირების შედგენისათვის, არც ერთჯერ მექარხნე არ ყოფილა დასჯილი იმავე დანაშაულობისთვის“.

რასაკერაველია ასეთმა სიმკაცრემ მკაცრი წინააღმდეგობა გამოიწვია, მხოლოთ ამ წინააღმდეგობას ორგანიზაცია ეკრეებოდა და ეს ორგანიზაციები დამალულათ იქა-აქ ჩნდებიან. მუშათა კავშირები სიბნელეში იწყებენ თვის მოქმედებას. ვითარებიან ამ სიბნელეში და მხოლოთ 1824 წელს შესძლეს გამოშვებება, სინათლეზე გამოჩენა, საქვეყნოთ გამოსვლა. თერძმა-ქარგალმა ფრენის პლესმა პარლამენტის წევრთან ჟოზეფ იოჯთან ერთათ 1824 წელს შეიტანა პარლამენტში მუშათა კავშირების შესახებ არსებული კანონის გაუქმების წინადადება; ეს წინადადება მიღებულ იქნა და მუშათა პროფესიონალური კავშირები ნება-დართული დაწესებულება შეიქმნა. ამ ნება-რთვამ მრავალი ახალი კავშირები გააჩინა, გა-

1) ს. და ბ. ვებნი: „ინგლისის მუშათა მოძრაობის ისტორია“, გვ. 30.
 2) იქვე გვ. 32.
 *) ვები: ინგლისის მუშათა მოძრაობის ისტორია“, გვ. 50.

1) ნოსტიკი: „მუშათა კლასი ინგლისში“, გვ. 14.

მოჩნდნენ ბევრ ადგილას მიმალული წრეები, პროფესიონალური მოძრაობა მოედო ქვეყანას და საოცარ ჩვენებათ წარმოუდგათ მრეწველებს. ამით რასაკვირველია, არ დაყოვნეს ჩვეულებრივი წუწუნის და საჩივრები, მაგრამ მიუხედავად მთავრობის არა კეთილ-განწყობილებისა, მუშათა კავშირები ამ წლიდან ნება-დართული ხილი შეიქნა და ამის შეცვლა ყველას ძალას აღემატებოდა.

ამ ხანებში სამოქმედო ასპარეზზე დაიწყო თავის სიზმარტორი მოღვაწეობა ცნობილი ფილანტროპი რობერტ ოვენში. მას არ აკმაყოფილებდა პროფესიონალური კავშირების ვიწრო ხასიათი, მას წაღდა დამსხვრია მუშათა შორის პროფესიონალური საზღვრები და შეექმნა მუშათა საერთო კავშირი განურჩევლათ სქესისა და პიროვნებისა. გონიერმა მოღვაწემ აღრვევ შეიგნო ის ქეშმარიტება, რომ ბრძოლა ვიწრო პროფესიონალურ ნიადაგზე ვერ გარდაქმნიდა თანამედროვე წეს-წყობილებას, ვერ დაამყარებდა ცხოვრების სასურველ წეს-რიგს; ამიტომ მას უნდოდა ბრძოლისათვის შეეკავშირებია ინგლისის ყველა მუშები, შეექმნა „საერთო მუშათა კავშირი“ და მით საზოგადოებრივი ცხოვრების შეცვლა-განკარგებას შედგომოდა. მაგრამ ამ გონიერ ადამიანს ახლათ გაფურჩქენილი ცხოვრების ახალი პირობები ვერ ქონდა რიგიანათ შევსებული, წარმოდგენილი და ამიტომ უნებურათ უტოპიური აზრის მქადაგებელი შეიქნა. ამ აზრის თანახმად, ყოველი ბოროტება იქიდან წარმოდგება, რომ ადამიანის ხასიათი არ არის განკარგებული; ვაფაქიზებული, რის გამო ადამიანთ ვერ შეუძენიათ უკეთესი საზოგადოებრივი ურთიერთობა, მათ ღღეანდღელ ხასიათს არ ეხამუშება, არ ქენჯნის თანამედროვე ცხოვრების უსამართლო წყობილება; ამიტომ თავდაპირველათ საქირთა მუშების ხასიათის გარდაქმნა-გაუმჯობესება და მაშინ გაუმჯობესებული ცხოვრების ფორმის შეგნებაც გადადილდება. ამ აზრის განსახორციელებლათ საქირთა „საერთო მუშათა კავშირის“ შექმნა, რომელიც იქნება სალკეთესო შკოლა და იარაღი არსებული პირობების შესაცვლელათ. 1833 წელს 6 ოქტომბერს ლონდონის მუშათა კონგრესზე შედგა „მუშათა საერთო კავშირი“; ამ კავშირის წევრთა რიცხვი რამდენიმე ხნის შემდეგ ნახევარ მილიონს აღემატებოდა. კავშირის საქმეებს განაჯებდა აღმასრულებელი კომიტეტი, რომელიც ოთხი კაცისაგან შედგებოდა. მისი უმთავრესი დანიშნულება იყო საერთო გაფიცვების მოხდენა. ასეთმა მოქმედებამ სასტიკი წინააღმდეგობა გამოიწვია მრეწველთა მხრივ და იმათ შემდეგ საშუალებას მიმართეს: ყოველ მუშას მიღების დროს ხელს აწერიებდნენ პირობაზე, რომლის თანახმად მუშას არ ქონდა უფლება კავშირის წევრი ყოფილიყო. მუშების მოუშხადებლობამ და თვით ორგანიზაციის სისუსტემ „მუშათა საერთო კავშირის“ მოქმედება შეაფერხა. მრეწველების და მათ დამქაშების მოსამართლეთა შეუბრალებელმა ღვენამ შესუსტა საერთო აღფროვანება, დააუძღურა ერთობა, ასე რომ 1834 წ. თვით რობერტ ოვენმა შეკრიბა კონგრესი ამ კავშირის მოსასპობათ და მის მაგიერ მეორე კავშირი დააარსა: „კავშირი შრომის, კაცთ-მოყვარეობის და ცოდნის“. ამით ის სასვებით შეეწირა მსხვერპლათ თავის უტოპიურ იდეალს, გადაცდა საბოლოოთ უფრო სწორ გზას და კლასთა წინააღმდეგობის გადაფურჩქებას შეუდგა. უკანასკნელი კავშირი ამ მიზანს ემსახურებოდა. მხოლოთ ასეთი მიზანი სრულიად არ იყო ცხოველმყოფელი; სასტიკი წინააღმდეგობის, თვალსაჩინო კლასთა ბრძოლის გამწვავების დროს, ასეთი აზრი მეტათ უაღვილო, უგუნდოური და განუხორციელებელი გამოდგა. ამიტომ მას მალე მოეპოო სიკრცხლე. საერთო უკმაყოფილებამ, რომელიც საერთო კავშირში უნდა მომწიფებულიყო, ამ კავშირის განადგურების

შემდეგ, გადმოხეტია აღუღვებულ ზვირთებათ საერთო მოძრაობაში, რომელიც ისტორიამ ჩარტისტების სახელით მოწათლა.

ა. წულუკიძე.

(შემდეგი იქნება).

სამოგადოებრივ-ისტორიული წერილები.

(რუსულიდან თარგმ. ლ. ელიავსი)
(შემდეგი.—იხ. „მოგზ.“ № 5).

IV.

ამგვართ, სახელმწიფო კრებებს შეემატა ახალი ელემენტი, ან უკეთ რომ ვთქვით, ორი ახალი ელემენტი. მეორე ახალი ელემენტი იყო სასულიერო წოდება, რომელსაც თუმცა აზნაურების კრებაში მონაწილეობის უფლება ქონდა, მარა არაფრათ ეინტერესებოდა, რადგან მას სრულიად სხვა საშვალეობა ქონდა სახელმწიფოში თავის ინტერესების დასაცვლელათ. ეხლა კი, როდესაც წარმომადგენლობით კრებებს (ახლა მართლაც შეიძლება ამ კრებებს დაერქვას წარმომადგენლობითი) ქალაქის დეპუტატების სახით ახალი ძალა და მნიშვნელობა მიემატა, სასულიერო წოდებამ ხელ-ახლა მიაქცია მას დიდი ყურადღება.

ამგვართ ეს წარმომადგენლობითი კრებები საეროთა კრებებთან გადიიქცა, და მრავალ სხვადსხვა ფორმას ღებულობდა, სასულიერო წოდება შეერთდებოდა ერთ პალატათ, და ქალაქის დეპუტატები მეორე პალატას შეადგენდა. ხან აზნაურობა და სასულიერო წოდება გაიყოფებოდა. მაშინ სამი პალატა იყო. ისეც მოხებოდა, რომ თვით აზნაურთა გაიყოფოდა მაღალი და დაბალ აზნაურობათ. და ზოგჯერ დაბალი აზნაურობათ მდაბალ მოქალაქეთა წარმომადგენლებს უერთდებოდა, ზოგ ადგილას პირობები იმდენათ შეუწყობდა ხელს რომ გლახებუც კი ახწვედნენ თავს ფეოდალურ უღელს, თავისუფალ მიწის მუშათ ხდებოდნენ, ისეთ მნიშვნელობას მოახდენდნენ ხოლმე, რომ მათი გვერდის ახვევაც შეუძლებელი იყო, მაშინ მათი წარმომადგენლებიც ღებულობდნენ საეროთა კრებებში მონაწილეობას. ისინი ან მოქალაქეთა წარმომადგენლებს უერთდებოდნენ, ან ახალ განსაკუთრებულ წოდებას, მეოთხე წოდებას შეადგენდნენ.

ამ ხელდებათა წარმომადგენლებისა კრებებმა მალე მოიპოვეს ძალა და გავლენა. რადგან რამდენათ უფრო ვითარდებოდა ხელობა და ვაჭრობა, იმდენათ კლებულობდა მიწების შემოსავალი და ვეღარ ფარავდა სახელმწიფო ხარჯებს. პროფესიონალური მსახურები, რომლებიც ჯამაგირებს ღებულობდნენ, უმეტესათ რომაელი იურისტები, თანდათან მრავლდებოდნენ; უმაღლესს სამართალთან ერთათ მათ ხელში გადადიოდა დაბალი სამართლის ზოგიერთი ნაწილიც. იმ დროს, დაახლოვებით მე-XIV საუკუნეში, შემოვიდა წესათ და ფეხი მოიკიდა ჯარების დაქირავება. სამართალი და ომი, სახელმწიფოს ეს ორი უმთავრესი საქმე, სულ თანდათან უფრო ძვირათ ჯდებოდა. იმატა აგრეთვე ხარჯმა იმ განცხრომის, ფუფუნების, გამო, რომელიც აყვავებული იყო მეფის კარზე. მეფეებს ფული შემოაკლდათ, და ეს ნაკლებობა თანდათან მატულობდა. დაიწყო ევროპის მეფეების „გაღარიბება“.

ეხლანდელ მსხვილ მემამულეებსავით, ისინი ყოველ ღონეს ხნარობდნენ საქმის გამოსაკეთებლათ. სულ უბრალო საშუალება იყო ვალების აღება; ამას გარდა სხვადსხვა უპატრონო სპეკულაციებში, ფულგების ფალსიფიკაცია, მდიდარ მოქალაქეთა, უმეტესათ მდიდარი ებრაელების გაძარცვა და სხ...

მარა ყველა ამ საფინანსო პოლიტიკურ საშვალეებებს, თუმცა შემოქონდა ფული, მარა მაინც საკმარისი არ იყო სახელმწიფო და მეფის სასახლის ხარჯების დასაფარავათ, რა-

მელიც თანდათან მატულობდა დღითი დღე ცხადი ხდებოდა მათთვის, რომ თუ ქვემოვროდნა არ გაიღებენ რასმე სახელმწიფო ხაზინის სასარგებლოთ, ისე გასაჭირი დიდი იყო. აი ამ დროს შემოიღეს გადასახადები ფულათ.

მარა ამ გადასახადს მეფეები ყოველთვის ისე ვერ ღებულობდნენ, თუ თავის მხრითაც რასმე არ დაუთმობდნენ. საქმე იქამდის მიდიოდა, რომ სახელმწიფოს ფაქტიურათ მართავდა წოდებრივი წარმომადგენელთა კრების მიერარჩეული კომიტეტი და მეფე მხოლოდ პასიური იარაღი იყო ამ კომიტეტის ხელში.

ეს კრებები თანამედროვე პარლამენტის წინამორბედი იყო, ნამდვილ კი ჯერ-ჯერობით იმავე ნიადაგზე იდგა, როგორხედავ ზევით აღნიშნული სახელმწიფოსა და თემების წოდებრივი წარმომადგენლების კრებები.

კრების თვითველი წევრი მოდიოდა არა მთელი ერის წარმომადგენლათ (ან ერის რომელიმე კლასის წარმომადგენლათ), არამედ, როგორც რომელიმე მტკიცეთ შემოზღუდული კორპორაციის და განკერძოებული ტერიტორიის წარმომადგენელი, რომელსაც ზოგჯერ მარტო ამისათვის ირჩევდნენ ქალაქის, ან საეკლესიო კორპორაციის წარმომადგენლათ, ან თვით ქონდათ შთამომავლობითი უფლება თავის სოციალური მდგომარეობის წყალობით, როგორც საერთო ან სასულიერო მიწის მესაკუთრებს.

თითვეული კორპორაციის, ანუ ტერიტორიის მოვალეობა სახელმწიფოს წინაშე განსაკუთრებული ხელშეკრულებით იყო გარკვეული და ამიტომ ახალი გადასახადის გაწვევა მათი წევრების დაუთანხმებლათ არ შეიძლებოდა. პირველ ხანებში უმრავლესობა უმცირესობას ძალას ვერ დაატანდა მარა, რასაკვირველია, ისეც ხდებოდა, რომ უმცირესობას აიძულებდნენ უმრავლესობის გადაწყვეტილება მიეღოთ.

თუ კრების წევრი მონაწილეობდა არა როგორც წარმომადგენელი, არამედ როგორც არჩეული რომელიმე კორპორაციის ანუ ტერიტორიის მიერ, მის ხმას ამ შემთხვევაში მხოლოდ მაშინ ექნებოდა ძალა, როცა მისი თანახმა გახდებოდა მისივე, ამომრჩეველნი. პრელატებს უნდა ქონოდათ თავიანთი კონვენტი-საგან თანხმობა, ქალაქის დეპუტატებს ქალაქის საბჭოსგან ან სათემო კრებისგან. რათა წოდებათა წარმომადგენლების საკრებულო თანამედროვე პარლამენტით გადაქცეულიყო და მოკაშირეთა საკრებულო—საერთო, საქირო იყო ჯერ გვერთიანებული სახელმწიფოს შექმნა, რომელსაც საშუალო საუკუნოების სახელმწიფოების სათემო კრებების და კორპორაციების ადგილი უნდა დაეჭირა, შემდეგ კი ამ წვრილ-წვრილი ორგანიზაციებს ვიწრო პარტიკულიარიზმს ეროვნებისათვის უნდა დაეთმო ადგილი.

ეს მოახდინა კაპიტალისტური წარმოების წესმა. (შემდეგი იქნება).

უქურნაღუამტეხიდან.

გაზ. „ცნობის ფურცლის“ №2754-ში მოთავსებულია ქ. ფთიდან გამოცხადებული წერილი, რომელსაც ხელს აწერენ: ნ. ნიკოლაძე, კ. მიქაბერიძე და ი. ფანცხვია. წერილის ავტორები ესებთან ამიერიდან უეჭვასათვის „ცნობილ მოღვაწის“, ბნ თელა ფორდანიას, ყოფილ დასჯილ მძიმეებს. მაგრამ სხენებულ ავტორების წერილი არა ამ მხრათ არის სუურადლება ჩვენი საზოგადოებისათვის. ვისაც კი ამ უკანასკნელ ორი წლის განმავლობაში თვალ-უური უღვენება „იერია-ცნ. ფურცლისათვის“, ამას შემდეგლათ ეხსომება, თუ ეს ორი გახეთა რა თავგამოდებით და დაქინებით თხროვდნენ, რომ ზევით დასახელებული წერილის ავტორებს თავისი ჯერი გამოეთქვათ ბნ ფორდანიას შესახებ ქართულ ენის

გამოდენის გამო საეკლესიო სკოლებიდან, და იმავე დროს კიდევაც კაცხევეთ იმათ ხმის მოთვალეობისათვის. მაგრამ ზევით დასახელებული პირები კრისტს არ ქერიდნენ, თითქო ენა წაყარდნათ. და აი ამას წინათაც „ცნობ. ფურ.“-ის №-№ 2744 ბ-ში კალამი შემდეგით სიტყვებით დასოლავა თავის წერილი ბ-ნ თელა ფორდანიას შესახებ: დასასრულ მივმართავ ბბ. ნიკოლაძეს, ფანცხვას და მიქაბერიძეს, მათი ზნეობრივი მოვალეობა (ხაზს ჩვენ ვუსვამთ), სხლა მანინგ ამოდონ ხმა ალექსანდრე ეპისკოპოსის დასაცველიათ. უჭვი არა, ბეგრ მითხველს ბ-ნ კალამის სიტყვები სმართლათნა ეჩვენებოდა. და წარმოადგინეთ, ამ შემთხვევაში ჩვენც დარწმუნებული ვეფეთ ბ-ნ კალამის სიტყვების სმართლეთა, თუმცა მის სიტყვებს ჩვენთვის არასოდეს ფასი არ ქქენებია. სმწუხროთ, ეს ამ შემთხვევაშიც ასე გამოდგა და კიდევ ერთხელ დაგრწმუნდით, რომ როგორც „ცნობის-ფურცლის“, ისე მისი თანამშრომლების სიტყვების უკველეთვის ეჭვის თვალთ უნდა უეერებოდა. და ეს აშკრათ გამოამჟღავნა დღეს თვათ „ცნობის-ფურცლის“ რედაქციამ. როგორც ზევით დასახელებულ პირების წერილის ვტოლობათ, სხენებულ პირებს ვერ კიდევ 1903 წელს გაუგზავნია წერილი ბ-ნ ფორდანიას საქციელის შესახებ როგორც გაზ. „იერისათვის“, ისე „ცნობის ფურცლისათვისც“, მაგრამ არც ერთ რედაქციასმათი წერილი არ დაუბეჭდა. როგორც ხედავთ, სხენებულ პირებს თავისი ზნეობრივი მოვალეობა სულ თურა რამდენიმეთ მანინგ შეუსრულებათ; რამდენიმეთა, ჩვენ იმითამ ვამბობთ, რომ იმათ სხვა გახეთის საშუალებათნა შეეძლოთ თავისი წერილის გამოქვეყნება, მაგრამ, სმწუხროთ, ზნეობრივი მოვალეობა ჩვენში შეტათ ვიწროთ, ცალმხრეთა, ესმით. მაგრამ ამას თავი დავენებოთ და ვეითხოთ: თვით „ცნობის-ფურცლის“ რედაქციამ როგორცაა შესრულა თავისი ფიქრობრივი მოვალეობა თავისი შეთხვევების წინაშე? რას ფიქრობდა ბ-ნი კალამი, როცა თავის ეულის წერამს უდხებდა ბბ. ნიკოლაძეს, მიქაბერიძეს და ფანცხვას? ან შეიძლება მან არ იცოდა რა სხენებულ პირების წერილის ამბავი? მაშ, შეიძლება, არც „ცნობის-ფურცლის“ რედაქტორმა იცოდა ეს, ამ რედაქტორმა, რომელიც ახლა აცხადებს: „ჩვენი რედაქცია ამ დროს არავითარ წერილებს არ ბეჭდავდა „იერიაში“ დაბეჭდილ წერილების სახასოთათ?“ რა შუაში იყო აქ „იერია“? განა ამას ქვია საზოგადოებრივ სმარეზხე მოღვაწეობა! არა, არ გათეთრდება ფორდანი, რაც უნდა ხეობ ქვეშითა! არ გათეთრდება საქმე მარტო იმით, რომ ლაბერაღური ფრანკებით აატრელო თავისი გამოცემის ფურცლები.

თუ რა დოლს ასრულებს სხენებულ რედაქცია საზოგადოებრივი მოღვაწეობის სმარეზხე, ამას სხვათა შორის ამტკიცებს იმავე გახეთის, № 2751—ში მოთავსებული ამბავი ქ. ქუთაისიდან. იქ, სხვათა შორის ნათქვამი იყო, რომ „ქალაქთან დაღებულ პირობის ძალთ წელისუკანის და საუკეტრონო ტრამუაის სმსნაკობა ვადებულ იყო დაეთავრება წელისუკანის გახელი წლის 25 იანვრამდეო. მაგრამ გაიდა ამოდენი ხანი, და წელისუკანის საქმე მანინგ შექერებულა. კაცმა არცვი იცნას, სად არის ბ-ნი მიხაილოვი? როგორც ხედავთ, ამ საქმის შექერებას და შეეერებას მარტო მიხაილოვის სხვეკენ თავსეც. სხლა ვეითხოთ: ვან არის ეს მიხაილოვი?—ეს ის მიხაილოვი არ არის, რომელმც რვა ათას მანეთიანი შენობა ასოდ ათას მანეთთ დაუჭინა ჭათურის შვა ქვის მრეწველებს? ეს ის მიხაილოვი არ არის, რომელსაც ასე თავგამოდებით იცავდა ბ-ნი ზდნოვიანი მრეწველთა კრებაზე ამ ორი წლის წინათ,—ის ზდნოვიანი, რომელიც „ცნობის-ფურცლის“ რედაქციას უდლომეც ზამთ მიანინა? გარდა ამის, სხენებულ რედაქცია რაღა მიხაილოვისკენ ვეითხოვს? მიხაილოვმა ხომ წელისუკანის საქმე სმსნაკობას გადაცა, რომლის მმართველი და ბატონ-მტრონი უფრო ახლათ და არც დაშლულა! მითხველამ, შეიძლება არ იცნას, თუ სხველდობ ვან ბრანსლეთა ეს მმართველ-ბატონი ეს ჩვენი ნაცნობი „გმარა“, ქუთაისის ბედადა, ე. ი. ბ-ნი ზდნოვიანი და სხვა არავანი! იქიდა გავქს, ამ ბნელა საქმის გამოსრეკეთნაგ მოვიდლათ ამ ცოტა ხანში.

გაზ. „ივერიაში“ (№ 8) დაბეჭდილია შემდეგი წერილი; ბატონო რედაქტორ! ფრად სსსამოგონა ამავე ამოვიკითხე თქვენი გაზეთის ფურცლებზე, სხელდაბრ ის, რომ გურულებს სსსუალებს გვეძლევა გაზეთის შემქმნებით ჩვენი გასტინი გამოვსთქვათ სსოგადლოების წინაშე. თუმცა ჩემ ნივთს კერძო ხსიათიერ უძვეს, მგრამ მთელი სსოგადლოების უკმაყოფილება კერძო კაცთა უკმაყოფილებებისა შედგება. მიზეზები გურულების მომართვის მრავალა, მგრამ ის გამწვავა უმთავრესთ ადგილობრავ აღმინსტრაციის შეუფერებლემ მოქმედებამ.. მთელი ქვეყნის წინ ამისთანა საქმეები ხდება.

შარშნ მთელს ამდლების სსოგადლოების მცხოვრებო თეოფილე ნახარძე. ვინ იყო მველედი, ეველამ იცის და თითნ ისიც მველელობას არ უარყოფს. ამის მკეთრათ, რომ მველედი სსმართლში მიეცათ, ის დღესაც თავისუფალია და ზოლიციკან ნება აქვს მიღებული ატაროს ბერდნის თფი. მველელობის შემდეგ, ზირველ ხანებში, ის ჩარიცხულ იქნა სტრანჯიკთ და ჩხატურში ახლდა ზრისტეს.

ამჟ წელს მოკლეს ასილეთის მცხოვრები ბესარიონ გოგობერიძე. მველედი უშეშათ ადარებდა თანის საქციელს, მგრამ დანჯის მკემრათ, მან ზოლიციკან ნება მიიღო ბერდნის ტარებისა და ამასთანვე მხლებლათ დაუეხეს სხელმწიფთა სტრანჯიკი.

უცნაური იყო აგრეთვე მველელობა ეველასკან სოფელში კარგათ ცნობილს ალექსი გირეჟიძის, რომელიც ეველ-გამოტრალი იმავეს ერთ დღეს თავის სსხლის ახლო. ამ მველელობამ ხალხი ძლიერ ააშოთა და მას განსაკუთრებით სსსისათ და მნიშვნელობას აძლევენ..

ეველა ეს კარგობება ძალიან ადლევენდა გურულებს და უკარგად რქმნას იმ ზირებისადმი, რომელიც განტებდენ გურისს საქმეებს.

მეც თურმე მიზანში ვარ ამდებუელი და ამ სამის კაცის ბედს მიქადახ. და დღეს ბუჭვითი სიტუეის სსსუალებით მინდა ვცნობო სსოგადლოებას, რომ მიზად ვარ შეუფერეელი საბუთებით დავაბტვიცო ეველა ზემოთ ნათქვამი და აგრეთვე ანუხსო ისეთი ფაქტები, რომელთა შესახებ, აქ, გაზეთში, სხელასხე მიზეზთა გამო, ვერ ვწერ.—სოფ. ბახვის მცხოვრები მელქისედეკ მახარძე.

ბ-ნი ველ. მახარძის წერილს განმარტება აღარ ესაქიროება: ვისაც ყური აქვს სმენად, ისმინონ!

განსაკუთრებული კომინია

ბაქოში მომხდარ სისხლის ღვრის მიზეზების გამოსარკვევთ.

18 თებერვალს ბაქოში, გენერალ-ადიუტანტის თავ. ამილახორის ბინაზე გახსნა კრება განსაკუთრებული კომისიისა, რომელსაც ვალთ ელო გამოკველია ბაქოში მომხდარ სსზარელ ამბების მიზეზები. კრებას თავმჯდომარეობდა თავ. ამილახორი. მიწვეული იყვნ სხეთა შორის გ.ზ. „უხსის“ და „ბაქოს უწყ.“-ს რედაქტორები, მგრამ ესენი კრებას არ დაესწრენ.

კრების განსისას თავმჯდომარემ სიტუეით მიმართ კომისიას და აუხსნა მას, რომ, თუმცა ბრესში და მთავრობის მიერ უკვე გამოცხადებული იყო, რომ ბაქოში ვითომც სრული სიმშვიდე დამყარებული იყოს, მგრამ ეს მართალი არ არის და უმადლესმა მთავრობამ სსტროთ ცნო სსმუდამო სსწყნარის ადსდგენათ სსმხედროდროთის წესები შემოკლო. ამის დაგვართ მას შეუძლია ჟარის შემქმნებით ჩანცროს ეოველიეე არეულობა.

შემდეგ თავმჯდომარემ თხოვა კომისიას ელანარკათ მხლოთ იმ ვითების შესახებ, რომელიც არ გამოდიოდენ მთავრ მართედლის თანამდებობის ამსრულებელის მიერ აღნიშნულ პროტარმის ფარგლიდან და არ შეხებოდენ სსოგადლო კითხვებს.

ერთა წეროთაცანმა, გუკასოვმა, შენიშნა, რომ ზრესის წარმოდგენლები არ იყვნენ კრებაზე და მიზეზი იკითხა, თავმჯდომარემ უხასხა, რომ მან თხოვა იმთ მოსულიეეენ და, რახან არ მოვედენ ძალით სემ ვერ მოვიყვანდათ.

გუკასოვმა გამოთქვა ის აზრი, რომ სსსურველია კრებაზე ბუჭვითი სიტუეის წარმოდგენელთა დასწრება ხალხის ადლეუების დასამშვიდებლათო. შემდეგ განხატდა, რომ მიზანი ამ კომისიის არ არის კარგეული და სსზ-ბასს—შესახებ ბაქოში მომხდარ ამბების მხლოთ მასინ ქებება მნიშვნელობა, როცა სსოგადლო სკითხვებზე აღმარკიც შესადებელი განხდება, წინამდლეე შემთხვევაში ეს კომისია თავის გაყენას იქონიებს გამოძიებაზე და უკანსკნელიც იხელმძღვანელებს კომისიის კრებით, რაც საქმის გამორგვევას ხელს შეუძლია. გავლენა სსოგადლოებაზე ერთი წეროთაცანი სსტროთ ცნობს მიწვიონ გაზეთების სსშელებით ეველა, ვისაც შეუძლია ბაქოს ამბების ნათელყოფა. ამისე თავმჯდომარე უხასხეს, რომ მე შეუძლებელია, რადგან ამ ნარმე განცხადებამ შეადგება თავი მოყუროს კომისიაში სხვა და სხვა არა ლეკლურ სსოგადლოებების წერებს, რომელიც ცდმხრავს და არა სარქმუნო ჩვეუებას წარმადგენენო. შემდეგ თავ. ამილახორი ხელ-ახლა თხოვს კომისიის წერებს წარმოუდგინონ მას ისეთი ფაქტები, რომელთა სსშელებით მას დონისძიება მაეტეს შეეკითხოს ამ კითხვის გამოსარკვევათ რეგორც სსმხედრო მთავრობას, ისე ადგილობრივ აღმინსტრაციასაც. ბ. ვეზირიცი გამოთქვამს იმ აზრს, რომ კომისიებუელი კომისიის უფლებები რაც შეიძლება უნდა გაფართოვდესო. სთვარეობს მახსიკა კრებას, რომ ჟარის თვალწინ ცარცვავდენ და კლავდენ ხალხს და ჟარი კი ხელსიც არ ანძრევა, რადგან, ალბათ არ ქნდა ნახარძები საქმეში ჩარეულიყო.

სავამო იყო თავშივე 300-400 ჟარის კაცი ტავეზანთ დასამშვიდებლათ, რომ სსმინელი ჟელტა არ გამოძიებარეუელიყო. ბ. ტავინსოცი ამილახ, რომ ახმეღბეეე ადს უხასხეს, რეგორ ჩამობრდენ გორაკიდან 50-60 თათარი, რომელიც თუმც ჩხეულები და ჩხეუვლიეე იყვნ, შარა შეეხოვრათ შეიარაღებული იყვნ ბერდნელებით და ახალი აფიცრის რეგლვერებითო. გუკასოვი ამტკიცებს, რომ საქმის გამოსარკვევათ სსტროთა შექნის სსოგადლო სსსიათის მიზეზების, რადგან უმისათ არაფერი გამოვა. თავმჯდომარე ხელმეორეთ თხოვს, რომ თავი დანებონ რადც „სსოგადლო მიზეზებს, რომელსაც ბაქოს საქმისთან არავითარი კავშირი არა აქვსო.

ცოტა ხნის დასველების შემდეგ კრება ხელ ახლა გახსნა. თავმჯდომარე თხოვს ეველას, რომ იქონიონ გავლენა სსოგადლოებაზე, რათა სრული სიმშვიდე დამყარდეს ქალაქში წინამდლეე შემთხვევაში სსსტვიკი სსწყელი მოკლას ეველას. ის სსხლი, რომლის საბუთადან ან ფანჯრიდან ვინეუ სსმხედრო ზარს ეხვრან, წამში განადგურებული იქნება და მერე კი გვინ-დაა საუველუროა.

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომოშვილი.

საემსწვილო ჟურნალი

„ნაკადული“

სუბათმზით მცირე ზლოვან და მოზრდილ ყრმათათვის.

თვეში ორჯელ, სამი წიგნი: ორი მცირე წლოვანთათვის და ერთი მოზრდილთათვის პედაგოგიურ ფორკლის დამატებით.

წელიწადი იანვარიშება 1-ელ ნოემბრინან 1-ელ ნოემბრამდე.
შურნალის ფასი: ერთთ ორიეეე გავოცენა ღირს წელიწადში 5 მან., ცალ-ცალკე 3 მან. ნახევარის წლით ორიეეე გავოცენა—2 მან. 50 კ., ცალ-ცალკე—1 მ. 50 კ.; თვეში ღირს 40 კაბ. ხელის მოწვერს შეუძლია თვეში თითო მანეთით შემოიტაროს. ფასი თითო ნომრისა: მოზრდილთა ყურნალი—25 კაბ., მცირე ყრმათა—15 კაბ.

რედაქცია იმეოტება ალექსნდროვის ქ., № 5, სსხლი ზამოვისა,სადგამო მართამ იუნეს ასულის დემუქიასი.

ხელის მოწერა მიიღება: რედაქციაში, წერათ კითხვის გავაერც. საზოგ. კანცელარიაში და უკანალის აფერტებთან. ფოსტის აღრესი: Тифлиς, редакция журнала „Накадули“